

text 70

B 21235 E

československý nezávislý měsíčník • ročník 2 • č. 10/15

tschechoslowakische unabhängige zeitschrift • jahrgang 2 • nummer 10/15

prosperita teroru

Zdá se, že suma zla ve světě nezadržitelně roste. Spolu s ní vzrůstá i jeho proorganizovanost, vytlačující lidskou odvahu z dalších, donedávna ještě „tradičních“ pozic. Jedním z posledních novodobých výdobytků zla ve světě je institucionalizace individuálního teroru.

Poté, co se svět jen za posledních 25 let obohatil o četné další zkušenosti, že zlo se vyplácí, že nedodržování mezinárodních smluv je rentabilní a že věrolomnost a podvod jsou z diplomatických zbraní nejúčinnější, je to institucionalizovaný teror, který si probíjí cestu a místo v jednáních s jinými státy a ve vládních kabinetech jako rovnocenný partner.

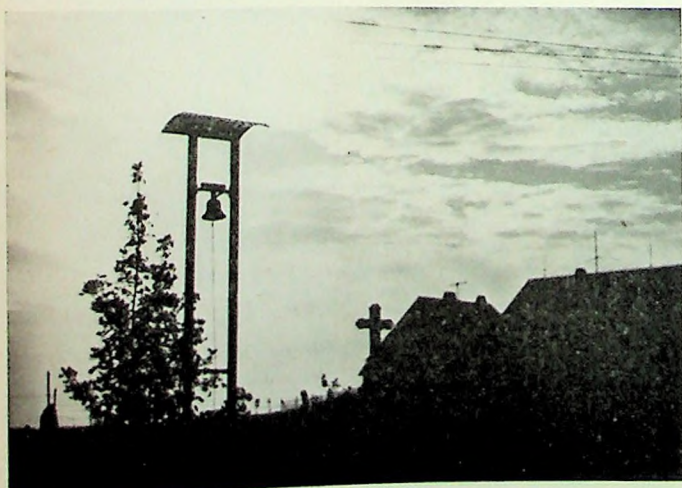
Zatímco na jedné straně dbají vlády úzkostlivě o to, aby při mezinárodních jednáních nebyla dotčena prestiž jejich států tím, že by např. zaujaly „podřadnější“ místo u jednacího stolu, jsme v poslední době svědky toho, jak tyto vlády vstupují do ponižujících jednání s vyděrači (supluje tak funkci, která od staletí byla vyhrazena biřicům), přijímají jejich podmínky a považují dokonce za věc cti, slíbené závazky posléze dodržet. Neboť den poté, co arabští teroristé propustili ze svého zajetí poslední rukojmí z několika unesených letadel, jejichž ohořelé trosky ještě výstražně trčí v jordánské poušti, otevřely se brány vězení v Anglii, v Německu a ve Švýcarsku a sedm arabských únosců vykročilo skutečně na svobodu.

Ponechme stranou otázku obecnou, otázku důsledků, které toto precedens s sebou nese, ustavující novou právní zkušenost. Jde nám nyní o to, jakým obludným způsobem zde byla porušena rovnováha spravedlnosti již realizované. Neboť nejednalo se zde o omilostnění, o kategorii práva veskrze humánní, nýbrž o kapitulaci před nechutnou, a chce se říci pubertální, maskarádou organizovaného teroru.

Jaká je totiž nyní, ve vztahu k právu a spravedlnosti, situace oněch Čechů, Slováků, Maďarů či Poláků, kteří si před časem posloužili touto obškurtní metodou leteckého únosu, avšak nikoliv k vydírání cizích vlád, nebo k nesmyslnému ničení majetku leteckých společností, nýbrž k tomu, aby se v nenormální situaci nenormálním způsobem pokusili rozhodnout o svém vlastním osudu – a ve vězení zůstali? Je možno vyhnout se závěru, že v tomto světě je teror honorován a že trestání jsou jen ti, jejichž krajané se brutálního násilí programově zříkají? Jakou vysvětlující odpověď můžeme poskytnout těmto „únoscům“? A jakou tisícům těch, kteří jim v dnešních diktaturách při jejich činu drželi palce a nepodniknou podobný krok jenom proto, že mají hlubší sebekázeň nebo jen menší odvahu? Opakovat, že nadále odmítáme vše, co je v rozporu s právními normami, jim musí – za dané situace – znít poněkud farižejsky.

Zdá se, že nezbyvá, než vnést naléhavý apel na ty, kteří kapitulovali před vyděrači, aby posoudili míru a smysl spravedlnosti, která se sklání před terorem, avšak v nezměněné míře postihuje ty, kteří jej odmítají a která preferovala čin sloužící zájmům politické kliky před činem, byť též trestným, jehož cílem však bylo jiné právo realizovat.

Výsledkem by pak muselo být omilostnění a propuštění i ostatních.

Ti, kdo uchvátí absolutní moc, se jí dobrovolně již nevzdají, neboť ani nemohou, ani nepotřebují: nemohou se jí vzdát pro strašlivou vinu na člověku, kterou na sebe uvalili; nepotřebují se jí vzdávat, neboť ten, kdo se zmocnil absolutní moci, aby spravedlivěji rozdělil lidem vezdejší chléb, může, jakmile moc drží, i minimum toho chleba beztravně odeprít tomu, kdo s jeho mocí nesouhlasí.

Václav Černý

adolf müller

návrat k sektářství

Čistky mezi československými komunisty jsou prý, jak v poslední době shodně prohlašují pražští politikové, skončeny. „Nejsme vyznavači dědičného hříchu“, zdůrazňuje G. Husák a chce tím pravděpodobně odmítnout návrhy některých svých ještě ostřejších kolegů, požadujících „prověrku jako permanentní instituci“. Rudé právo ho rychle doplňuje, že „boj s nositeli pravicového oportunismu ovšem nekončí jejich vyloučením ze strany“ a předseda české vlády Korišák velmi pregnantně definuje dosažený cíl: „na méně husté řady bude lépe vidět“. Za této situace není bez zajímavosti přehlednout vývoj členské struktury KSČ v celé době její dosavadní existence.

Na stát mezi Šumavou a Tatrami bylo často hleděno jako na komunistickou pevnost. Pro Hitlera bylo Československo již před válkou „bolševickým státem“ a „mateřskou lodí sovětů“, pro Stalina po skončení války „vzorem pro přitažlivost komunistických ideálů“. Nehledě na tato krajní, vlastní politickou potřebou autorů diktovaná stanoviska, zůstává historickou skutečností, že komunistické hnutí mělo v Československu v průběhu posledního půl století mimořádně širokou základnu a že v tomto státě vznikla na konci čtyřicátých let první masová komunistická strana, která svými 2,5 milióny členů (1948) představovala téměř pětinu všeho žijícího obyvatelstva země. V tomto masovém charakteru strany, který vedení KSČ neopomínalo v minulosti nikdy zdůrazňovat, potřebovalo-li vysvětlit svůj „historický nárok na vedoucí roli v politickém životě země“, je skryta jedna z odpovědí na „zvláštní, svým způsobem legální vznik komunistického režimu“ v Československu (ve volbách v roce 1946 získala KSČ 40 % hlasů) i na specifické vývojové rysy této země v posledním čtvrt století.

Pochopit příčiny i charakter demokratizačního pokusu z roku 1968 i mimořádnou rozhodnost sovětské ozbrojené intervence proti

památce jirího pištory

Jsou obrazy, na kterých záleží jen na pozadí: nejsou tomu dva roky, co jsme spolu sufovným polem stoupali k Sedičku. Velká Malá Javorová věža. Metafora smekla: hory zdraví kamením. Užasně hřmělo ticho, hořevě lpěl na kameni mech a bylo pochopit, že nelze hodit sprosté slovo. Ale na jiných obrazech pozorujeme postavy jen vepředu ze středověku, nezáleží na tom v jakém, kde jdou lichvář s měšcem a za ním zloděj s kudlou, a tč přesně jsou novověká slova nás, přečnickajících, kteří kladli dvojruku na dub, a pak se rozešli. To vše se dovidáme kol páté hodiny z podzima. Možná, že se totiž některé z našich dětí zeptá kdos byl, a výslovně jen proto, do rozvěšeného prádla těchto nepatřičných podnájmů a do krkavčích věží kolíčkuju, že chlapec od vody. Žes nosil po kapsách zasmolené provázky, klíče, dýmku, že ses pohyboval mezi sháněním kvartýru a definicí, že tě jako každého chudého pořád odněkad někam štváli, žeš proto táhl v zubech remorkér, stoupací železa v předání měl přivařená k botám, a že nejspíš tě bylo možno zastihnout, naskrze vzdor, ve shromáždění kluků těsně před zápasem. Tvůj erb: tuň vroubená tuší. Dvojka z mravů. Vnější úprava písemných prací: brk v letu vytržený z bažantího chvostu. A do kritiky exilu tvé dopisy, jakože plamen rozpažuje led, aby se do něj vešla báh: jsme galéry od sebe se vzdalující, Kolumbův sextant zaschl rzí a ne vy za nás, spíše my za vás máme se co modlit. Což jsou ty třetí obrazy, z Pardubic, odkud na Praze vede alej lip, železničáři stojí při trati, inženýr Kašpar s obtížemi vztlá... Ivan Diviš — 30. září 1970, 17.00 hod.

kteří podrobili všechny sféry života země, je třeba věnovat „hlavní pozornost složení vedoucí politické síly – komunistické strany.“ V září 1969 prohlásil Husák na zasedání ÚV KSČ: „Podceňování ideologické a politickovýchovné práce mělo u nás zvláště negativní následky proto, že naše strana má masový charakter, že do ní v letech po osvobození a zejména po únoru 1948 vstoupilo mnoho příslušníků jiných politických stran i lidí s jiným světovým názorem a že se v průběhu let při nízké ideové a politické práci nepřebojovale cizí ideové proudy vnášely v širokém rozsahu do strany“. O preciznosti jeho konstatování je možno mít vážné pochyby. Celá historie KSČ po druhé světové válce je totiž historií ideologických pŮtek a marných pokusů prosadit „ideologicky správné“ názory. Kromě toho v čele dnes kritizovaných nestojí představitelé skupin bývalých „příslušníků cizích stran“, nebo nositelů „cizích ideových proudů“, jak se snaží tvrdit Husák, nýbrž právě marxisticky vychovávaná inteligence. Výsledkem „pozor-“

(pokračování na str. 3)

čárka nad písmenem

Člověk by na první pohled neřekl, co dokáže taková čárka nad písmenem! Nejenomže – neúčinná – nese jako následek špatnou známku ze školní úlohy, ale – právě tak neúčinná – může zmást poklidného občana, který je zvyklý na svůj pořádek. Protože v běžné řeči se slova, gramaticky řečeno, rozdílná v kvantitě samohlásek, hned tak vedle sebe neobjeví. Ne hned tak má někdo potřebu říct třeba: Položil val na val a řekl: Naval, je tu nával. Nebo: Páže nabídl paže jen tak mané Máne. Právě tak přijde dnes už zřídka řeč na taková témata jako – utek mu útek; naml nám naml; mast nemá mást; váda je vždy vada – a tak dále. Přesto tu ovšem diakritické znaménko, zavedené do českého pravopisu jistým Janem z Husince, hraje roli významově těžko zanedbatelnou. A to jsme ještě nehovořili o výroci daleko

(pokračování na str. 2)

robert havemann

můj křížový výslech

Autor těchto řádků je světu znám. Berlínský universitní profesor, zbavený možnosti vykonávat své povolání a žijící již řadu let v ústraní, v NDR. Jeho práce se podaří — tu a tam — propašovat a otiisknout na Západě. Jeho synové Frank a Florian byli v roce 1968 odsouzeni za pročeskoslovenské demonstrace k osmnácti a šestnácti měsícům vězení.

Dva měsíce po zatčení mých synů jsem poskytl italskému časopisu „Il Giorno“ delší interview, v němž jsem vyjádřil svůj názor na intervenci států Varšavského paktu v Československu 21. srpna 1968. Pokoušel jsem se při tom vyhnout se zbytečně ostrým formulacím. Jednoho časně rána, několik dnů po té, se ozvalo bušení na dveře i okna mého malého domku v Grünheide. Domovní prohlídka. Objevil se prokurátor Windisch a lidé od státní bezpečnosti a vykazali se příslušným soudním povolením k provedení domovní prohlídky.

Čtyři soudruzi od státní bezpečnosti měli s sebou hezké malé kufříky nejen s obligátním fotografickým vybavením, ale i s kompletním sortimentem všeho zlodějského náčiní. Použili však pouze fotoaparátu, a to

když objevili malou tašku mého syna Franka. Obsahovala prý důležitý průkazní materiál neobyčejně závažnosti, totiž různé barevné tužky a asi dva tučty opisu Birmannovy písničky „V Praze je pařížská komuna“, písničky, kterou Wolf Biermann napsal dlouho před intervencí. Taška se svým obsahem a všemi krámy si vysloužila celou sérii policejních snímků. O ty státe, NDR, před čím ty se třeseš!

Ze zdi sundali každý obraz — a mám jich hodně — důkladně je prohlédli, z regálu vyndali jednu knihu po druhé, všechny prolístovali, aby něco neušlo jejich pozorným zrakům. Nakonec se znovu vše objevilo na svých starých místech s výjimkou několika knížek, manuskriptů a dopisů, které zmizely v jejich aktovkách.

Když odešli, vypadal byt téměř tak jako před tím. Zatímco soudruzi vykonávali svoji obtížnou práci, přičemž byl zřejmý jejich velký trénink v tomto oboru, bavit jsem se s prokurátorem Windischem.

„Reknete mi, pane státní návodník, může být v NDR vlastně někdo potrestán za to, jaké zastává názory?“

„Ne, samozřejmě, že nikoliv. Potrestán může být pouze za jednání. Nejde o to, co si někdo myslí, nýbrž o to, co — zcela konkrétně — činí.“

„Není však to, co si člověk myslí, často velmi rozhodující pro to, co činí?“

„Ano, ale přes to je pro soud rozhodující, co konkrétního udělal.“

„Nemyslíte si však, že určité jednání v celém jeho významu můžeme posoudit teprve po té, kdy známe dobře motivy?“

„To je správné. Při posuzování činu rozhodují motivy; například zda jde o zabít nebo o vraždu.“

„A není již příprava činu trestná?“

„V mnoha případech je příprava stejně tak trestná, jako sám čin.“

„I když se jedná o duševní přípravu?“

„Jak to myslíte?“

„Velmi jednoduše. Duševní přípravou vznikají přece motivy.“

„Rekl bych, že duševní příprava a motivy jsou prakticky jedno a totéž.“

Můj syn Frank, spolu s jedním svým přítelem, pomaloval v noci z 22. na 23. srpna několik domovních zdí ve městě bílými nápis, pokračoval jsem. Tento „čin“ může být majiteli domů považován za mírně věcně poškození, které se dá ovšem lehce odčinit. Ale oba mladíci jsou kvůli tomu již dva měsíce ve vyšetřovací vazbě. Z toho vyplývá, že soudy, při posuzování tohoto případu, nešlo zřejmě ani tolik o to, co bylo konkrétně učiněno, jako spíše o to, co si při tom tyto lidé mysleli. Kdyby byli oba psali na zeď nádvahu, nebyli by zůstali ve vězení ani den. Ale oni popísávali zdi jmény prvního tajemníka bratrské strany, jmény Duběky, který je, jak známo, stále ještě ve funkci. Chtěli tak projevit své sympatie jemu i jeho straně.

„Co prokuratura považuje za trestné musí tedy být to, co si tyto lidé při tom pravděpodobně mysleli.“

„Tuto otázku vám nemohu zodpovědět, protože nejsem seznámen s podrobnostmi při vypracovávání žaloby proti vašemu synovi,“ vyhnul se přímé odpovědi prokurátor Windisch. „Soud bude v každém případě postupovat přísně podle našich zákonů a udělí trest jen tehdy, jestliže bude zjištěno trestné chování. Mám pouze za úkol provést u vás domovní prohlídku.“

„A pročpak prohlídíte tedy moji knihovnu a zabavujete knihy a časopisy?“

„Protože obsah těchto spisů mohl vaše syny a jiné mladistvé ovlivnit — a to musí být přezkoumáno.“

„Domníváte se tedy, že když někdo píše na domovní zdi jméno Dubček, musí se prohlédnout knihovna jeho otce, aby se zjistilo, co si dotyčný při svém činu myslel?“

„Ne, nýbrž, aby se zjistilo, jak došel k tomu, co si při tom myslel.“

„Máte pravdu, ale já bych vliv mojí knihy a mých názorů na myšlení mých synů nepřeceňoval. Myslím si, že oba jsou, pokud jde o jejich názory a mínění již velmi samostatně myslící lidé.“

„My jsme ale toho názoru, že tento vliv byl rozhodující!“

„Vidíte, pane prokurátore, a to bylo to, co jsem od vás chtěl slyšet. Předpokládáte, že jsem duchovním průvodcem toho, co je mým synům předhazováno. Pročpak ale nezatknete tedy mne — pachatele — od psacího stolu? Pustíte ty mladé lidi! A vedte proces proti mně.“

kdo stojí v ofsajdu?

Necelé čtyři měsíce po fiasku československého fotbalu v Mexiku byl uzavřen jeden z případů, který se svou povahou pohybuje mezi skandálem a komedií. 20 reprezentantů, bylo potrestáno zákazem reprezentovat svou vlast do konce roku 1971. Obdobný osud stihl trenéry, lékaře a technického vedoucího. Navíc uložila disciplinární komise hráčům peněžité tresty ve výši 20 % obdržené odměny za postup do Mexika, trenér Marko vrátil 30 % a trenér Hučko 25 %. V oficiálním odůvodnění se píše, že „hráči reprezentačního týmu, včetně obou trenérů a lékařů se provinili tím, že bez souhlasu příslušných orgánů uzavřeli smlouvy se zahraničními firmami k reklamě jejich výrobků, a tím znevážili dobré jméno československé kopané.“

Ponecháme-li stranou otázku, zda špatný fotbal je vhodnou reklamou pro dobré výrobky, zbývá tak jako tak ještě dost otázek. Například konstatování oficiální zprávy, že „disciplinární komisi se nepodařilo vlastními prostředky dokázat, zda a v jakém rozsahu byla podle smluv realizována devizová úhrada“. Nebo skutečnost, že pokyn k podpisu smluv dali hráčům trenéři. Podivně působí i zjištění, že při třetím utkání s Maďary v Marseille celé představenstvo svazu vědělo, co se děje, a přesto všichni mlčeli. Proč by také nemlčeli? Vždyť tenkrát národní mužstvo vyhrálo.

Fotbalovou krizi bude nyní zkoumat tzv. „Komise ÚV ČSTV pro řešení otázek československé kopané“. Její předseda plk. Tvarozek označil jako první ze čtyř neapaltivějších oblastí sféry politicko-výchovnou. V rámci boje o nový profil socialistického fotbalu bylo hráčům prozatím zakázáno hrát karty. Jarní liga by podle s. plukovníka měla začít již v nové koncepci. Měl bych pro komisi jeden návrh: Když nebude některé mužstvo politicky na výši, mohly by se proti němu střílet na začátku utkání tři pokoutové kopy. Aby opět nedošlo k nějakému komplotu, kopal by je někdo z ÚV. Komunisté by tak zase stáli v čele hnutí, jehož cílem je vrátit bezelstný smích na naše hřiště.

Josef Hladík

žít bez diet

Na cestě letadlem z Amsterdamu do Prahy, kteréhožto privilegia se dnes nedostane hned tak každému československému občanovi, zavazovala odpovědná redaktorka Magazínu — Co vás zajímá (měsíčníku Rudého práva z letošního září), jestli paní Berdychevová, o emigraci. Sestla — patrně z tohoto nadoblačného pohledu — řadu faktů: že Pavel Kohn se dokutálel do hamburského vysíláče Svobodný hlasatel Evropy, z čehož, jak známo, neplatí nic, neboť ani v Hamburku, ani jinde žádný takový „hlasatel“ neexistuje; že bývalý ředitel nakladatelství Svoboda se jmenuje Koska, což jistě není chyba pouze tisková; že jakási tanečnice Hanke se pořád nemohla dohodnout s jedním Holanďanem, ale pak se přece jen vzali, což je, bohužel pro paní redaktorku, happy-end, příliš se nebudí o státi, jež má předvést brázu a bahno emigrace. Ale víc než tato fakta cení jistě pisatelka svá zjištění, podle nichž už mnozí její spolubojáči nemohou pomýšlet na návrat do vlasti, protože „jsou svázáni půjčkou“, neb je něco jiného si o životě na Západě vyprávět v Praze u skleničky a pak tam žít „bez diet, z vlastních vydělaných peněz“. Těžko říci, zda tuto moudrost vymyslela pisatelka hlavou. Proč se také dotýkat nádobí jistě tak křehké? Ale měla rozhodně hned při této příležitosti započítat a minimálně prozradit, kolik ona dostává úředního přídelu valut při svých cestách do zemí tvrdé měny. Letité zkušenosti, i veřejně popsané, přece praví, že Českoslovák na úřední cestě zounale sbírá levný hotel a ládci zpravidla těžký kufřík, plný z domů přivezených konzerv; to vše proto, aby si mohl dát pivo nebo jít do kina na Živaga, nebo koupit klukovi autíčko. Pami redaktorka toto neprozradila. Pouze naznačila, že by si za to, co ona dostává, žila líc, než kdyby měla peníze na místě vydělávat. Tomu lze věřit. Při kvalifikaci, kterou články prozrazuje, at raději zůstane u svých diet.

12

karel hasenberg

když kohn píše o judaismu

František J. Kolár se jistě nebudě zlobit, pojmenujeme-li ho jménem, s nímž se narodil. Naopak, bude s tím vřele souhlasit. V knížce, kterou před nedávem vydal („Sionismus a antisemitismus“, nakl. Svoboda, Praha 1970, 96 str., edice „Dialogy“), zastává se této praxe výslovně a sám. Na výtku čtenáře Rudého práva, že tento list „snad jediný na celém světě“ jmenuje Jacka Rubyho jako Jakuba Rubinsteinu a podobně o Pavlu Tigridovi píše jako o Tigridovi-Schönfeldovi, odpovídá Kolár: „Jack Ruby se skutečně jmenoval vlastním jménem Rubinstein a nevím, proč by to mělo Rudé právo svým čtenářům zatajovat... Také Tigrid se skutečně jmenoval Schönfeld.“ (str. 83).

Na rozdíl od Rubyho a Tigrida se však František Kolár-Kohn velice rád zabývá antisemitismem; je tedy až pozoruhodné, že v této souvislosti tak zarputile mlčí o tom, jak se on sám „skutečně jmenoval“.

Ostatně Kolár, potomek miliónářské rodiny, zachovává tuto cudnost i v jiném ohledu. On sám ví nejlépe, proč šel v době politických procesů padesátých let na

řadu let do kriminálu, ale ve své nejnovější práci pouze přiznává existenci „některých názorů, metod a formulací, které měly nepochybně antisemitický charakter“, aby pak o odstavec dále konstatoval: „Procesy nebyly... namířeny proti židům ani v náboženském, ani v rasovém smyslu, nýbrž byly represí proti některým zasloužilým pracovníkům dělnického, revolučního hnutí bez ohledu na jejich původ. Mezi těmi komunistickými činiteli, kteří nesou za tyto procesy a vůbec za deformace kultu osobnosti spolupodpovědnost, bylo rovněž mnoho lidí židovského původu.“ (str. 81–82).

Zabývat se Kolárovou knížkou meritorně má málo smyslu. Jako seriózní práce je bezcenná. U Koláry jsou vyhlášení různých arabských předáků o zamýšlené likvidaci státu Izrael „pomluvami, ... zlomyslnou, nepravdivou západní propagandou“ (str. 5), jinde však existenci těchto výhrůžek („zahnat židovské obyvatelstvo do moře“) přiznává a označuje je za pouhá „nevhodná hesla arabské propagandy“ (str. 71). Pro existenci takovýchto „extrémních hesel“ má po ruce i rázovitě zdůvodnění:

valo krátce: Gustav. Pokud si vzpomínám, mnozí švédští králové se tak jmenovali (a ještě jmenují), a všichni zcela úsečně. A jeden velice slavný český zápasník. A jeden český spisovatel, i když vlastně přízviskem Moravský. A jeden taky docela známý hokejista. A jeden můj docela neznámý spolužák z obecné školy, s nímž jsme si v pražské Dlouhé třídě hrávali v průjezdu, beznadějně procpělém pachem tamní octárny. To jméno mi vždycky znělo cizokrajně a spojovalo se s představou něčeho chladného, leč v podstatě hrdého a vznešeného.

A tu — pokud si dobře vzpomínám, asi tak před rokem — došlo v jisté souvislosti s tímto tradičně krátce psaným křestním jménem v československém tisku ke změně. Nad písmenem „a“ se objevila čárka. Jak už bylo zjištěno, člověk by neřekl, co taková čárka dokáže. Když se řekne „pan“, jde o zdvořilé oslovení. Když se řekne „pán“, měla by se zdvihnout vlna úcty k čemusi nadřazenému či vlna strachu před týmž. Když se čte „Gustav“, může být řeč o svrchu zmíněných panovnících či sportovcích. Ale když se čte „Gustáv“, je

„Arabové byli (v Izraeli) vyhnaní ze svého území, kde žili víc než 1300 let, a vyhnali je vetřelci z Evropy, kteří v Palestině víc než 2000 let nežili... A kdo se může divit za takových okolností arabským emocím a neuváženým heslům?“ (str. 74).

Stejně zapeklitě vysvětluje, jak je to s explozemi v letadlech na mezinárodních linkách. Ty by prý „západní buržoazní propaganda ráda připsala na vrub arabských partyzánů nebo tzv. »terroristů«, jak se vyjadřuje západní tisk“ (str. 9); podle Koláry tedy tyto „provokační výbuchy“ a jiná pirátská organizují židé.

Postavení Arabů v Kolárově myšlenkovém loutkovém divadle je jednoznačné. „Arabům nikdy nešlo o vyhnaní a vyhlazení Izraelců, vždy se jen bránili jejich agresi a rozpinavosti... Arabové, sami semitě, nejsou zajisté antisemity...“ (str. 12). Izrael je koloniální čteník proti pokrokovému arabskému nacionalismu...“ (str. 27). „Izrael chce s Araby jednat z pozice síly“ (str. 74); Kolár dokonce ví o jakési židovské menšině v Sýrii a v Egyptě, kde „místní židé jsou většinou loajální ke svým arabským vládním“ (str. 28).

Stejně ireálné jsou ovšem Kolárový představy o „judaismu“ (tohoto — neexistujícího — výrazu skutečně používá na str. 83 svého díla) i v jiných zeměpisných oblastech.

Po sverázném úvodu, v němž do-

dnes každému jasno. Ta čárka patří pouze jedinému člověku, který tak úporně toužil vstoupit do dějin, že přikázal a gramatickým dohledávkám, aby bděli nad důsledným dodržováním federálního pravopisu. Československý čtenář, pokud má žaludek na pravidelné čtení soudobého republikového tisku, se denodenně setkává s tou povinnou dvou- až třímilimetrovou úsečkou nad nepřizvučnou samohláskou prvního jména ve státě. Leč jeho majitel není zřejmě plně spokojen. Velmoc, jejíž název tento hrdý nositel čárky neustále skloňuje ve všech myšlenkových pádech, nezná totiž diakritických znamének, neboť se nikdy v dějinách takových drobností nezdržovala. V Pravdě se Gustáv vpravdě nenajde. A v pravdě s malým „p“ a bez čárky teprve ne. Ta totiž už dávno vymizela z jeho vládyčtího vědomí.

Takže by se toto pojednání dalo znovu a jednoznačně shrnout ve zjištění, že: člověk by neřekl, co udělá taková čárka nad písmenem. Obzvláště nad „a“! Byť si může sibiřská velmoc stokrát říkat, že proti Gustovi žádný díšputát!

Milan Schulz

adolf müller

návrat k sektářství

(dokončení se str. 1)

nosti", která je věnována řadám KSC, se proto muselo nutně stát to, čeho jsme v posledních měsících svědky: více jak dvacet let vládnoucí komunistická strana se scvrkává v předvečer padesátého výročí své existence, opět na sektu, jejíž předpokládaný počet bude přibližně stejný jako v době, kdy po skončení druhé světové války znovu zahájila svoji politickou činnost. Přičemž na rozdíl od oné doby „budovatelského nadšení“, nemůže její dnešní vedení příliš věřit ani většině těch, kteří v jejích řadách zůstávají. Katastrofální konec „vzoru pro přítažlivost komunistických ideálů“!

Shrneme-li v dostupných číslech a údajích vývoj členské základny KSC a jejího složení, leží před námi obraz velice zajímavé kapitoly dějin komunistického hnutí. KSC vznikla v roce 1921 rozštěpením tehdejší sociální demokracie, z níž přešlo do jejích řad zhruba 130 tisíc členů. Někteří českoslovenští autoři heroizují dosud nadměrně význam vzniku KSC, uvádějí ovšem počet vyšší jak 300 tisíc členů. Takto rozdílné údaje jsou v čs. tisku otiskovány v současné době. Na konci dvacátých let, těsně před Gottwaldem prosazenou „bolševizací“ KSC, tj. před její jednoznačnou orientací na stalinovský výklad komunistické teorie a praxe [V. sjezd KSC v roce 1929] měla KSC 100–150 tisíc členů. Po této orientaci, nesrozumitelné sociálně sice značně citlivé, přesto však tradičně demokraticky založeným Čechům a Slovákům, zbylo v řadách KSC necelých dvacet tisíc členů. Teprve v průběhu třicátých let v souvislosti s hospodářskými problémy země, ale především s růstem nebezpečí fašismu v sousedním Německu a s orientací KSC na obranu „buržoazní republiky“ proti tomuto nebezpečí, se počet jejích řad opět rozrůstal a pohyboval mezi 60–90 tisíci.

V den skončení války měla KSC, podle jejích vlastních údajů, registrováno jen 30 tisíc členů. Již tři dny po osvobození Prahy zahájilo však vedení KSC rozsáhlý nábor. Podtext tohoto náboru odpovídal taktické tehdejší situaci a byl především nacionálního zaměření. „Vybudojeme silnou komunistickou stranu“, říká se v onom prohlášení, „osvědčeného a věrného bojovníka za svobodu národa a pracujícího lidu. Otevíráme široce dveře do strany především těm, kteří se osvědčili v hrdinném boji proti bestialnímu fašismu za nejtěžších podmínek, hlavně dělníkům v závozech, pracujícím rolníkům a inteligenci“. Široký nábor odpovídal tehdejšímu politickému programu KSC, který předpokládal sice rozsáhlou socializaci země, nicméně však zachování základních demokratických zásad. Také českoslovenští komunisté hovořili tehdy (až do první roztržky mezi Kremlem a Bělehradem) o své „zvláštní cestě k socialismu“. Protože leccos z tohoto programu se stalo v „Košickém programu“ směrnici první poválečné československé vlády, s níž se ztotožňovali i ostatní politické strany, nezbyvalo KSC – chtěla-li se stát nejsilnější a nejvlivnější stranou – bojovat o volice a členy se stranami ostatními. Došlo k zajímavému paradoxu: „bolševizátor“ Gottwald, který v roce 1929 prosadil sektářskou a stalinovskou orientaci KSC, vystupoval nyní v krátkém poválečném období jako reprezentant „lidové demokratické“ cesty k socialismu a strůjce masového charakteru komunistické strany. S tímto paradoxem si nevědí dnešní pražští ideologové rady. Současné rozhodnutí stranických řad zdůvodňují sice neustálými odkazy na Leninovu poučku o tom, že revoluční strana nesmí „otevírat dveře do strany“ kdekomu, ovšem kritizovat svého bývalého vůdce Gottwalda se neodvažují. Museli by totiž buď i jeho postup označit za revizionismus, který ovšem při, jak sami dobře vědí, hlavní příčinou tehdejšího úspěchu komu-

nistů v Československu, nebo vysvětlit Gottwaldův postup jen jako taktickou lest, v níž ani on sám nikdy nevěřil, a která sloužila jen a jen jako prostředek k dosažení komunistické diktatury.

Praktickým výsledkem tehdejšího náboru byl růst strany, který překonal všechna očekávání. KSC získala ještě v roce 1945 více jak 800 tisíc členů. Její vedení omámeno úspěchem vydalo ještě v prosinci 1945 heslo: „za milionovou KSC“. Heslo bylo splněno již za několik měsíců. Milióntý člen vstoupil do KSC v březnu 1946. Při prvé výměně stranických průkazů v témže roce bylo sice asi 150 tisíc z nových členů opět vyloučeno, nicméně růst členské základny pokračoval ještě rychlejším tempem dále. Přispělo k tomu mj. i snížení věkové hranice pro členy strany z 18 na 16 let. Na konci roku 1946 Gottwald konstatoval, že „milionová strana, složená většinou z nových členů, se stala jednolitým politickým celkem, rozdíl generací a doby členství se smývají a nové kádry splývají a prolínají se s kádry starými“. Téměř v téže době, v lednu 1947, vydalo plénum ÚV KSC nové heslo: „získat pro politiku KSC většinu národa“. I toto heslo bylo spojeno nejen s usilováním o získání vlivu mezi voliči, ale i s dalším rozšiřováním členské základny.

Po únorovém převzetí moci bylo do konce roku 1948 přijato do KSC nových 1,1 miliónu členů! Z nich pochopitelně mnozí vstoupili do této strany oslnění jejími úspěchy a silou, ale i z kariéristických a oportunistických důvodů, ze strachu, někdy pod přímým nátlakem. Mezi těmito novými příslušníky KSC bylo 310 tisíc bývalých členů nekomunistických stran. Politická organizovanost v poválečném Československu byla vůbec mimořádně vysoká. Každý druhý až třetí dospělý občan byl stranicky organizován. Z Národně socialistické strany (do „února“ půl miliónu členů) přestoupilo do řad komunistů 115 tisíc osob, ze strany lidové (do února také půl miliónu členů) 25 tisíc. Vynuceným sloučením KSC a sociální demokracie (v dubnu 1948) se rozšířily řady KSC o dalších 113 tisíc členů. Tento vývoj byl charakteristický především pro české země.

Teprve tehdy, tedy v době po získání absolutní moci, ztratila KSC na své členské základně původní zájem. Přijímání členů bylo na čas zastaveno a později dlouhodobě podstatně omezeno. Další stranická „prověrka“ v roce 1950 vyloučila 8,5 % členů a kandidátů strany. Komunistické opojení široké veřejnosti opadalo, rozčarování nad prvými kroky nové diktatury přibývalo. Politické procesy z počátku padesátých let přivedly prvý mohutný politický šok jak u nekomunistů, tak v ještě větší míře u až dosud aktivních komunistů. Členská základna komunistické strany klesla v těchto letech jak hromadným vyloučováním, tak dobrovolným vystupováním o 1 milión členů. Přesto však zůstával i nadále charakter této strany masový. Nejnižší počet členů je zaznamenán v roce 1954 (registrace X. sjezdu): 1 milión 422 tisíc. Po několika letech došlo opět, tentokrát již jen k velmi pomalému růstu. Počet členů strany se ustálil zhruba na cifře 1,6 až 1,7 miliónu. Členská roční přírůsteky v letech 1963–1967 činily průměrně 40 tisíc osob. Teprve v dubčkově roce 1968 se tempo růstu zvýšilo a počet členů dosáhl (zhruba v době intervence) téměř 1,8 miliónu.

Několik měsíců po intervenci se počet členů KSC podstatněji nezměnil. Důvodem byla naděje a nereálná víra v možnosti pokračovat v započatém kursu, morální imperativ věrnosti Dubčekovu vedení, ale u jisté části členů bezpochyby i velmi reálný odhad budoucího vývoje a snaha (velmi podobná padesátým letům) zajistit stranickou příslušnost svoji budoucí existenci. Teprve v listopadu a prosinci 1968 začalo do-

cházet k masovějšímu vystupování z řad KSC. Většina těch, kteří tímto způsobem proti politické orientaci KSC vznášeli svůj protest, byla inteligence a obyvatelstvo měst. V roce 1969 se k nim – v stále přibývajícím míře – přidávali především dělníci a obyvatelé z provinčních oblastí.

Masovost strany již nebylo možno zachránit. Její nové vedení se tedy za této situace rozhodlo k jediné možnému „útku vpřed“. Zmenšit podstatně stranu jen na skupinu věrných (obvykle udáváno 5 % původního členstva) a na část „disciplinovaného“ členstva se stalo oficiální linií.

Oprávněnost přepokladu, že čeští a slovenští komunisté směřují k novému komunistickému sektářství nevyplývá ovšem jen z podstatně zmenšené velikosti a struktury KSC, nýbrž stejně tak – a snad ještě ve větší míře – z ideologické argumentace a ji odpovídající praxe, která tyto změny musí nezbytně provázet. „Narůstaly myšlenky, občan jako občan“, „svoboda pro všechny“, říká Husák ve svém lednovém interview pro Rudé právo na adresu politického vývoje v roce 1968. „Hlásala se představa nadřídění všelidového státu... hlásalo se, že jsme již dospěli do takového stádia, kdy nepůsobí třídní antagonismus, anebo nepůsobí negativně“. To vše odsuzuje dnešní vedení jako mylné. Po více jak dvaceti letech socializace totální moci, komunistické výchovy ve státě, v němž více jak třetina obyvatel se narodila poté, co již neexistovala „buržoazní republika“, není tedy možno „svobodu pro všechny“ ani realizovat, ba znovu ani proklamovat. „Třídní boj“ se stává opět aktuální, jen jeho průběh je ještě méně srozumitelný než před čtvrt stoletím. Subjektem, který vládne mocí, není již několikamilionová politická strana, nýbrž stále se tenčící falanga Věrných „der ersten Stunde“ a stále pasivnějších a rozčarovanejších Poslušných. Objektem „třídní diktatury“ již není „buržoazie“, nýbrž stále rostoucí masa Myslících, a proto i politicky Aktivních, rekrutující se ze všech vrstev společnosti, přičemž nejtvrději dopadá tato „třídní diktatura“ na ještě nedávno členy KSC.

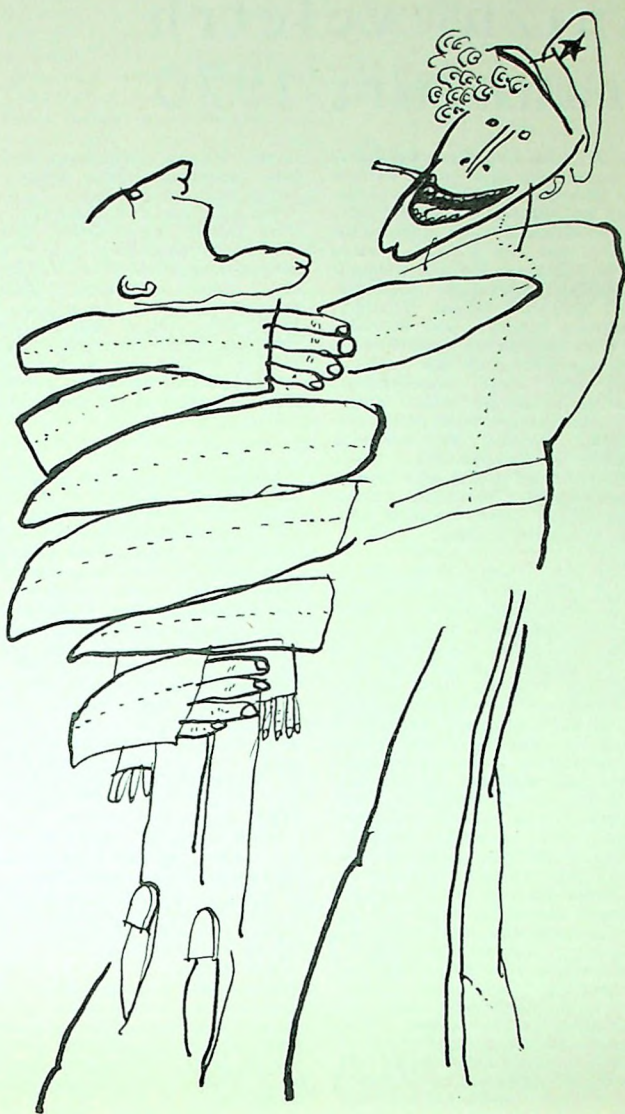
Československo je tedy i dnes svým způsobem zkumavkou, do níž je vložen jeden ze soudobých společenských systémů. Nesmyslnost ideologických dogmat i otřesnost praxe, která se za ně schová, je v ní jasnější než jinde.

sebevražda jako symptom

Československé oficiální zpravodajství nedávno stručně oznámilo, že zemřel tragickou smrtí Stanislav Neumann. Vše, co o nešťastném konci Stanislava Neumanna víme, nasvědčuje tomu, že se dnešní režim v Československu pokoušel zamlčet nejen způsob smrti poměrně mladého spisovatele, nýbrž i její motivy. Pravda je zřejmě taková, že si jeden komunistický spisovatel, ať už jsou jeho díla a osobnost jakkoliv významné nebo sporné, vzal život, když zvažil katastrofální důsledky politické praxe komunistické strany.

Nechceme srovnávat formát Stanislava Neumanna s velikostí jiných básníků, ale srovnatelné jsou lidské situace, a můžeme tedy říci, že komunistická strana zde neztratila oddaného spisovatele poprvé. V roce 1925 si v leningradském hotelu „Angleterre“ nejdříve podřezal žíly a pak se oběsil spisovatel Sergej Jesenin. Tento básník, který se marně pokoušel sloučit porevoluční realitu s rustikálně zdravou, téměř vergilovskou idylou, na rozloučenou rezignovaně napsal, že „umírat není v tomto životě nic nového, ale žít není o nic novější“. Vladimír Majakovskij mu odpověděl básní, která vyjadřovala bratrský soucit a nesouhlas, ale která, jak se později ukázalo, plašila spíše jeho vlastní úzkosti. Majakovskij Jeseninovi vytkl, že se příliš nerozvážíne „vřezal mezi hvězdy“, a proti jeho posledním slovům namítl, že „v tomto životě umírat není příliš těžké, ale žít je mnohem těžší“. V roce 1930 bylo i pro Majakovského žít už tak těžké, že sám spáchal sebevraždu. Zdá se, že někteří komunističtí spisovatelé ve vztahu ke straně neustále musejí překonávat zklamání nebo dokonce zoufalství. Je to stará zkušenost a poslední roky československé historie ji jen potvrzují.

V zasvěcených kruzích v Praze byly okolnosti smrti Stanislava Neumanna známy, když se u rozhlasového mikrofonu bodře bavili soudruzi Oldřich Rafaj a Josef Jelen o problémech umění a umělců. Josef Jelen, jemuž režim uděluje titul „básníka“ jen asi z toho prostého důvodu, že žádného lepšího nemá, mluvil o tom, co Československý spisovatel musí uč-

kresba: kristofori

nit, aby byl znova zařazen „do řady čtených a milovaných“ autorů: musí přý, ať se dopustil toho či onoho, „podstoupit dřive nebo později těžký a ne-litostný zápas o sebe sama“. Nedlouho po dobrovolné smrti komunistického spisovatele – a víme, že to nebyl jediný tragický případ toho druhu v poslední době – se tedy konfliktní situace, která ochromuje naši kulturu, klade do umělcova svědomí. Zde, sami v sobě, ve svém nazírání na sebe, na své dílo a na společnost, by si přý měli umělci i za cenu „nelitostného zápasu“ udělat pořádek, uklidit nebo – ještě přilehavějším termínem – čistku.

Ovšem, že se konflikt, na který dnes chřadne naše kultura, odehrává ve zcela jiném prostoru. V duších a myslích československých umělců je většinou jasno, a právě proto, že tomu tak je, střetávají se s jejich jasným vědomím destruktivní nároky nového politického vedení. „Zápas o sebe sama“ mají umělci, pokud jde o jejich vztahy ke společenské realitě a k silám, které ji utvářejí, už za sebou – a většinou skončil výhrou: porážkou mýtů a rozpoznáním skutečnosti, vítězstvím kritického úsudku, rozhodnutím nahradit nepřemýšlivou služebnost přemítavou službou. Dřive než se v tomto smyslu začaly v Československu ujasňovat politické poměry, zaujali jasná stanoviska umělci. Je o tom mnoho svědectví, jedním z nich je sjezd spisovatelů v létě 1967.

Není patrně ještě rozhodnuto, jakou mírou nároků chce režim zničit umělcovo ostré vidění a pravdivé vnímání světa, ať už jde o schopnost nikdy neztracenou nebo znova nabytou. Podle ministra kultury Brůžka není správně zavrhovat i dílo, zavrhuje-li se politický postoj autora. Soudruh Rafaj by se naopak – jak se vyjádřil – „nerad shodoval s tvrzením, že politické přesvědčení spisovatele a jeho umělecké dílo jsou dvě samostatné, na sobě takřka nezávislé skutečnosti“. Ale ať už se žádá kapitulace bezpodmínečná nebo jako první krok jen částečná, útok míří proti umělci jako tvůrci i jako občanu. O obě složky své vedoucí a tvůrčí bytosti dnes umělci zápasí; nikoliv sami v sobě, nýbrž v terénu společenského života, kde jedni mobilizují svou násilnou moc, druzí svou mravní rezistenci. Její fondy zřejmě nejsou slabé, a když je nejhůře, jsou jiná východiska než rozmíchat nápoj nebo otevřít kohoutek. Neboť všichni, s výjimkou hlupáků nebo supů, které v tomto uvažování můžeme zanedbat, stojí za umělci.

Jiří Zahradník

knižní veletrh frankfurt 1970

V průběhu knižního veletrhu se v Kantátovém sále ve Frankfurtu nad Mohanem konalo literární matiné, na kterém Heinrich Böll, Günter Grass a Thilo Koch předčítali z děl Oty Filipa, Václava Havla, Miroslava Holuba, Bohumila Hrabala, Alexandra Klimenty, Pavla Kohouta, Milana Kundery, Vladimíra Párala a Jana Procházky. Svaz německých spisovatelů a Německý PEN-Klub tak suploval úkol, který pražští normalizátoři záměrně zanedbali. Neboť o žijících spisovatelích opět platí „dialektická“ poučka, že měřítkem hodnoty uměleckého díla je praktický politický postoj jeho tvůrce. Uvěřejňujeme poznámku Heinricha Bölla, kterou pronesl úvodem k tomuto matiné.

Dva roky a jeden měsíc po obsazení CSSR nebyl předložen ještě ani náznak důkazu o „imperialistickém spiknutí a ohrožení“; vyjdeme-li z počtu zatčených, jichž je asi 3000 a budeme-li předpokládat, že z těchto třech tisíců je asi desetina – 300 – podezřelých, pak se nedostaneme na jednoho ze sta, ani na jednoho z tisíce, ba ani na jednoho z deseti tisíců, nýbrž dospějeme přibližně k jednomu podezřelému na 46.666 obyvatel. Po dvou letech intenzivní policejní činnosti je to výstředně ubohý výsledek. PEN-Clubu se dostalo věrohodných informací z první ruky, které dokazují, že z víceméně dovedně spletených filmových záběrů a magnetofonových pásek s rozhovory odposlouchanými v soukromých bytech je vyráběn důkazní materiál, jenž má posloužit jako podklad pro soudní stíhání podezřelých autorů. Tato metoda není nová, nově je, že se po dvou letech musí použít tak žalostných dětskostí, aby byl ospravedlněn omyl, který byl možná již nahlédnut, číméně se na něm dále bází, aby se neztratila tvář. Tato kosmetika velmocí je velmi drahý spás. Nemusím vám vypočítávat, kolika životů a jakým zoufalstvím a nenávistí zaplatily malé národy za neztracené tváře velmocí.

Toto shromáždění není antikomunistickou demonstrací, je to vzpomínka na komunismus, se kterým bychom se byli mohli spojit. Mezitím se ale našlo pro to, co se děje v CSSR pěkné slovo: normalizace. To je jen jiné označení pro „klid a pořádek“. Nejklidnější a nejpokornější lidé jsou ti, kteří čistě omylí spočívají ve sněhobílé rubáše v rakvi. Normalizace je nařízená smrt udušením – a vý-

chodní a západní mocnosti se mohou vzájemně klidně dívat do svých neztracených tváří.

Jen ještě pár slov k literární povaze tohoto shromáždění. Nebudou se zde rozdělovat pořadí, zde se jen propůjčují hlasy. Budeme číst z autorů, kterým se nedostalo možnosti, aby se zde představili sami. Mezi rokem 1945 a rokem 1970, jak uvádí bibliografie sestavená F. P. Künzlem, bylo z češtiny do němčiny přeloženo asi 1000 titulů. Budeme číst z devíti knih.

*

Letošní knižní veletrh ve Frankfurtu se od loňského a předloňského liší přinejmenším tím, že byl málo navštíven. Němečtí knihkupci, kteří sem tradičně přijížděli porozhlédnout se po sortimentu, došli asi loni k názoru, že to má málo smyslu; neboť nabídka narostla do nepřehledna a protestující mládež protestuje tak vehementně, že prostý knihkupec si nemůže troufat prohlížet si knižní stánky, aniž život riskuje. Letos to vedení veletrhu jasně zařídilo. Protestanté byli zdrženi; knihkupci však stejně nepřišli. A tak se tu většinou potloukali nakladatelé a jejich čeleď jen tak, mezi sebou, naprázdno.

Mlčky však do svých řad přijali i mnohá nakladatelství literatury pornografické, sexuologické, dále pak maoistické, guevaristické, buddhistické, jakož i rozličné komunistické, pokoutní bibliofily a vzývatele hřítek přírody.

Bůh s nimi.

Nás ovšem zajímala účast Československa, a zkoprnili jsme v úžasu. Nejznamenitější byl stánek pražského Kartografického ústavu, kde se mezi vystavenými mapkami a plány nepohyboval vůbec nikdo. Stalo se totiž, že z tohoto podniku, který mimochodem patří ministerstvu vnitra, nakonec nikdo nedostal povolení vycestovat, a tak stánek zůstal neobsazen. Oficiální stánek (chce se napsal „svatojánek“) Československa byl uskupen okolo panelu, na němž z jedné strany dominovaly spisy k nedožitým 100. narozeninám Vladimíra Iljiče Lenina, z druhé strany pak spisy Ludvíka Svobody a dr. Gustáva Husáka.

Ve Frankfurtu chyběli samozřejmě ti, kteří by jedině českou a slovenskou kulturu reprezentovat měli: spisovatelé. Nebudeme je jmenovat, každý ať si dosadí jména sám.

Nebyl tu nikdo.

(kb + zs)

Všichni se stoupající úzkostí konstatujeme, že už o jiném, než o světě, v němž žijeme, nejsme schopni ani soukromě ani veřejně uvažovat; úběžník právě tak zdánlivě nesobecký, jako reálné varovný. Ideální by byla rovnováha veřejného a soukromého. Ale ustavičný jednostranný průnik venkovního světa do našich soukromí – neboť jako exulanti jsme právi budovat svá mikroklima s toužením úpěnlivějším než kdo jiný – je varovný symptom. Jsme na každém svém kroku odčerpávání, absorbování. Pohybujeme se po stále se zúžujících vrstevnicích maelstromu, v jehož středu hučí bezedný píštěl.

Nejotřesnější konstatací: zlo si triumfálně razí cestu. Rozpíná se téměř bez překážky. Zlu mohou klást odpor už jen zevšad obklíčené a poplivané hloučky nepoučitelných donkichotů, kteří, zbaveni vnějšího všeho, mají oporu jen ve svém nejvnitřnějším urputném přesvědčení, aniž se mohou odvolat a zejména dovolat, aniž jim zůstala k dispozici dokonce nejzákladnější měřítka jako kolektivní svědomí, neřku-li jakákoli humanitní instance, obranná organizace nebo zákonná a slušná vláda, vesměs tedy uskupení, která mají jedinec a jeho práva chránit. Osamocená donkichotiáda nese sebou vzápětí odium směnšnosti a nesoučasnosti. Současně je pouze to, co lze pozřít a čemu se vysmívat. Co je to za bludného rytíře, který si mezi námi, znechucenými nebo přesyrcenými vším, chce hrát na ochránce vdov a sirotků? Nejhorší je dojem, že věci právě sem a nejinam musely zákonitě dospět. Kdesi pod námi nebo nám nad hlavami pracuje ničivý samospád, řídící se sice zákony, lidmi poznávanými, ale lidmi neřízenými. Jsou to pseudozákony třetí přírody – ničivé démonie mstivosti a pustošivosti jakožto nejnižších pudů. Hlas volajícího na poušti ztratil nejen všechny atributy hrdinství, ale je pocíťován jako kverulantská obtíž, element nepohodlný, který nutno umlčet buď pomluvou, nebo likvidací, nebo prostým přehlazením, jakožto v zásadě nudou – pomínutím podstaty.

Obtíž exulantská pak tkví v prahu zranitelnosti sníženém na minimum. Tento snížený práh je v současnosti stokrát denně překračován neviditelnými nohama nevědomosti tzv. svobodné části západní civilizace; s největšími obavami sledujeme proměněný jazyk tisku; příznačnou mluvu, za kterou se nikdo neschová; ono „mezi řádky“; uhybavost, podlé zamlčování podstatného na vrub vypočítaných podružností. Oportunismus, záležavý strach, vyklizovací politika, duchovní avitaminóza – věru chabé nástroje, jež může demokracie nastavit ostří srpů a flouku kladiva – a nejen těmto nástro-

jům. Jsme toho všeho v až závratně sestupné tendenci svědky my, kteří žijeme a hostujeme v zemi provinile, která však nalezla před deseti léty samu sebe a poskytla nám jako jedna z mála právních demokracií útulek občanský i existenční, i když jen v připouštěném dosahu. Ale popřít to nemůžeme: mnohoznačnost situace kolísá na mezi trapnosti. Právě jméno toho všeho je vpuštění vyděrače do místnosti. Nikdo nás však nechce slyšet. Naše varování pozbývají zajímavosti.

Okořenit a být apatní – toť zákon sebeznění. O čem je řeč, je podružné. Politik muš Spaa machen – titulky, který jsem nedávno četl ve velkém týdeníku. Vedle titulku obrázek skupiny uhrovičtích smrkáčů, z nichž polovina měla zatatou pěst, polovina nataženou pravici. Obě poloviny se chechtaly. Aber Politik muš vor allem Spaa machen.

Budeme to nakonec zase my, exulanti, kteří mají proti všem pravdu, politicky nejpoučenější, prošli všemi semináři, školeními a universitami násilí na národech a

osudu, ať už je dnešní sluch našich jinojazyčných spolupasažerů na téže lodi ucpán voskem, jediné v ní pro nás nachází zázraku, že varování je jediné pozitivní, co můžeme vnést do společnosti, která nás obklopuje a pohlcuje, a že toto varování nebude vzápětí vzato ropotem idiotské reklamy, zasuto hromadou trefek a přířazením jako další podivnůstka, další happening ke koncovému happeningu, jemuž již nebude svědkem.

Jednomu jsem se však za 14 měsíců exilu přiučil. A rád.

Naučil jsem se štitivým, alergickým způsobem nesnášet individuální a kolektivní pomluvu. Přeloženo do naprosté sdělnosti: mám už dost těch věčných poukazů na to, že ten onen mezi námi je, byl, nebo se znovu maskuje co potenciální komunista. A ty jsi kdo? Křesťan? Dost mizerný, jak pozoruji, nejen já. Liberál? Demokrat? Tady máš příležitost.

Byl snad ten, kterého jako komunistu pomlouváme za jeho nicotná provinění, tak podobná našim, nekomunistickým, byl snad přímým, konspirativním, výkon-

ivan diviš

o světě, v němž žijeme

individuálních svědomích. Máme-li v němčem hořký primát, jenž chutná jako pelyněk, pak v tomhle. Kde se však začínají katastrofy nejen pocíťovat, ale dokonce interpretovat jako happening, událost, od níž nutno co nejrychleji v zájmu atrakce přejít ke druhé, zániky národů jako politováníhodné lapsy a živelné katastrofy lidí jako vzdálené, v podstatě dráždivé pohřmívání, tam se smrskává na závěrečnou sloku balady.

Exulanti budou ovšem vždy nějakým způsobem přechínat a nějakým způsobem se nedostávat. Touha po integraci, cíl některých mezi námi, musí však být realizována rukou v ruce s přesnými, úzkostlivými definicemi. Přidržím se co do integračních úsilí raději své skepsy, možná jako doživotní chyby. Přidržím se ne úsilí dezintegrace, protože to by byl cílevědomý rozpad, ale odlišivé hrdosti, která je možná druhým směrnou, pro mne však znamená jediný autentický majetek, který držím – společnou tragédii. Jedině v hyperbole československého

ným údem zločineckého centra absurdní organizace jejímž členy byli i mnozí z nás, jen s tou výhodou, že dříve prohlédli? Týral a mučil? Byly jeho zločiny přímé ataky proti Duchu? Ublíží mě zde osobně, snuje proti mně spiknutí, vyřazuje mne intrikami nebo mně bere možnost obživy? Moje panování je stejné politováníhodné přechodné jako jeho. Oba stejně zanedlouho zemřeme. Je nás hrstka – a nemáme nás definitivní porážka, budeme-li mezi sebou krmit postranními sladkostmi hydry plíživosti a demagogie, což odkazují byly neúčinnější zbraně bolševictví v jeho cynicky obnažené, spiklenecky mocivládě formě. Právě skrze ni se mu podařilo pohltnout div ne třetinu lidstva. Vnitřní intolérance naší enklávy je přesně to, co si přejí Sortini se Sordinim v jedné ze svých zámecko-hospodských úřadoven, a nemylme se: Zámek je přesně zde i jinde zaměstnavatel darebáka, který nám před očima rozbil kolobku, vyplenil zázemí a hotoví se zhanobit jednou i náš hrob.

sláva volný a

lud. aškenazy

Ta tichá ulice vedoucí mezi zahrádkami před rodinnými domky na kraji Mnichova připomíná Vinohrady. Snad právě proto se Ludvík Aškenazy v jednom z těch hezkých domků usadil. Pijeme kávu, já s cukrem, on s cukrinem, dává pozor na linii, a povidáme si. V rozhovoru je cítit až úzkostlivou snahu někoho se nešetřit nedotknout. Ne ovšem z opatrnickví. Spíše je v tom laskavost a citlivost autora k lidem kolem něho, laskavost, která myslím nejen mne okouzila poprvé při četbě jeho Dětských etud, a která nezmizela ani zde. Černý svetr ke krku a tmavý plnovous působily na mně trochu jako mimikry, které měly tyto vlastnosti zakrýt. Neboť s nimi může být člověk někdy dost zranitelný. Na stolku ležela kniha pro děti, která už mně vyšla v Německé spolkové republice, Der Tiger mit dem gelben Tank, ta však nebyla předmětem našeho rozhovoru.

V Československu jste byl úspěšným autorem. Považujete se za úspěšného autora i v Německé spolkové republice?

Když si člověk uvědomí, kolik bylo dobrých neúspěšných... Já nevím, jestli jsem úspěšný. Všimněte si té zvláštní etymologické souvislosti mezi slovem úspěch a slovem spěch. Nebo to spolu nesouvisí? Ale abychom se přímo vrátili k vaší otázce... Já bych na si skutečně nerad odpovídal, protože to nevím.

Dobře, ale bych rád, kdybyste mohl zkonkretizovat, co jste zde dělal pro rozhlas, televizi atd.

Věnoval jsem tady v prvním roce rozhlasu, protože jsem k tomu byl vyzván. Rozhlas mi zároveň umožnil režii mých her a vůbec mě určitým způsobem zavazoval k produkci. A to bylo pro mě tedy skutečně podstatné. Už mi tady hráli hodně předtím – a všechno vlastně vzniklo tím, že jsem byl nespokojen provedením jedné mé hry, která se jmenovala „Kiosk“. Zdejší dramaturgie mi velkoryse nabídla, abych si přišel více režirovat sám. Byl to „Servítek“, který už byl původně vysílán v Praze a v jedné verzi také otištěn v Plameni. Tahle hra pak reprezentovala na loňské rozhlasové soutěži

Prix di Italia, svaz německých rozhlasových společností, tzv. ARD. Potom už se na mě obracely další stanice. V NSR je 12 velkých rozhlasových společností, každá země má svou vlastní. A v každé je taková vyspělá Hörspielabteilung, kde zasedají většinou levicově orientovaní mužové a krásné dramaturgyně, rovněž avantgardní. Takže uměním se to jen hemží.

A můžete mi přesto jmenovat některé vaše další hry?

Po „Servítku“ jsem natočil dvě hry v Hamburku. Jedna se jmenovala „Mouřenín“ a druhá „Hrška kostkoveho cukru“. Ve Stuttgartu jsem natočil hru „Jelímáněk“ (Nachruf nach ein Pony) s hezkou hudbou Evžena Illína. Ve Vídni pak hru „Kůže“ s velice nadanou Marianou Nentwich z vídeňského Josefstadttheater; potom hru „Anamnesa“ s velkou německou herečkou Gretou Mosheimovou a Herbertem Menschingem. Moje poslední práce se jmenuje „Malé pašije s dubnovým snížkem“ a je to společná produkce bavorského, hessenského a jihozápadního rozhlasu, pro zajímavost zpívá v ní, samozřejmě pěkně, Yvonne Přenosilová, ale ne pašije. I v televizi jsem začal „Kioskem“. Natočil ho v produkci ZDF režisér Frank Guthke. Vcelku zajímavě. Teď připravuje režisér Klaus Kirschner moji starší hru „Piškor“ s Vladimírem Glognov a Kaťou Romanovou v hlavních rolích. Je to příběh z na-

cistického koncentračního tábora a točí se v Dachau. Nedávno jsem dopsal televizní hru podle Kischovy reportáže „Tonka Šibenice“. To byla taková moje stará touha. Režirovat pro První program a možná také pro film ji bude snad Stanislav Barabáš. Dostal jsem nabídku i na vlastní televizní režii, tak to snad jednou zkusím. Ale ne do třetice. Trochu se toho bojím, ale ne moc.

Myslím, že za dva roky činnosti je toho více než dost. A to jste nemluvil ani o tom, asi z vrozené skromnosti, že řadu vašich her uvedla také BBC, švýcarský, švédský, kanadský a jiné rozhlas.

Kdybch byl skutečně skromný, tak vám nebudu říkat nic.

Když posuzují vaši tvorbu, musím mít pocit, že u vás změna prostředí nebo tedy země, nebrala prakticky žádnou roli. A to, jak vám, nepíše německy.

Ale hrála, jen nevím jakou. Možná, že nejsem typický případ, protože mě ta změna baví. Ale co to se mnou udělá, to nevím. Nakonec to možná není tak důležité.

Teď obecně. Myslite, že pobyt v jiném prostředí může negativně ovlivnit autorovu tvorbu?

Může, ale nemusí. Je to nakonec otázka autorského typu, jeho vnitř-

ní skladby a nakonec druhu kvalifikace. Každému se stýská. Na to nemusí být člověk spisovatelem. Ale problém sám o sobě mi připadá trochu umělý. Takzvaní umělci se snaží vždycky žít někde jinde, kde se jim zachtílo, nebo kde byly menší daně, nebo lepší víno. Nebo zelenější vlny. Samozřejmě u změny prostředí jde o motivaci. To, čemu se říká emigrace, má jistě tragickéjší nádech. Ovšem emigrace není dnes otázkou hranic, ale věcí názoru. Emigrantem můžete být všude, a doma.

Dovolte, abych vás přerušil. Při jednom našem rozhovoru jste mi řekl, že jste odešel proto, abyste mohl zůstat neutrální. Myslite že umělec, především spisovatel, může v tomto světě zůstat neutrální?

Nějakým způsobem musí zůstat vždycky neutrální. Ne ve smyslu pasivní lhostejnosti, ale ve smyslu schopnosti k nahlédnutí, k objektivitě, k chápání věci zdánlivě nepochopitelných, k lidské laskavosti, ale i k hněvu, který není jen reakcí uražené ješitnosti nebo projevem fanatismu, je pouze jiným, složitějším procesem pochopení.

Mohl byste v Praze psát, nebo přesněji, máte pocit, že byste mohl psát, jak byste chtěl?

Já nevím, proč se ptáte, když to víte. Vy se mě pořád ptáte na věci, které víte. Nebo se pletu? No, jak

česká literatura od starověku po dnešek

Každý politický exil, který se vytváří po porážce a násilném potlačení revolučně reformních hnutí, nese si s sebou z domova nejen zásobu často neocenitelných zkušeností, užitečných poučení i zklamání, ale zpravidla i pořádnou nůši iluzí a ideologické zátěže jak z doby „předrevoluční“, tak z „nezapomenutelných chvil“ revolučního opojení. Mám na mysli tu část exilu, která se skládá z přímých účastníků a aktérů reformně revolučního pokusu nebo aspoň jeho souběžců. Záleží pak na každém jednotlivci, jak se v nových podmínkách vypořádá s touto různorodou empirickou i emocionální náloží, zda se uchýlí k resignaci či k meditaci nebo se věnuje nové horečné (a často – právě v exilu – sisifovské) aktivitě, zda určujícím leitmotivem jeho dalšího myšlení a konání bude nekritická glorifikace oněch nedávných, a později už jen „dávnych“ dnů, kdy se „šturmovalo nebe“, dnů, které měly otřást ne-li světem, tedy alespoň vlastní zemí, nebo tím leitmotivem bude naopak střídavý realismus a zdravá skepse či dokonce černý pesimismus a flage-

Zlomyslnost dějin jde ještě dál, staví je takřka na jednu loď s těmi, kteří byli kdysi jejich ideovými a politickými odpůrci, z nichž však někteří jsou jim dnes názorově v mnohem bližší než jejich dřívější přátelé a spolubojovníci, neboť s oněmi dřívějšími protivníky nyní sami sdílejí společný osud a mají společného nepřítele. Zlomyslnost dějin jim pak uštěďuje nová zklamání: často se jim stává, že přijdou mezi „své“, a ti je nepoznají, odsoudí je, plní – pochopitelně – trpkosti a zatrpklosti, nejtvrďšími slovy, neboť ztěžko je jim – a nedivme se tomu – rozlišovat mezi komunisty a postkomunisty.

A zlomyslnost dějin je konečně stává do nezáviděníhodného postavení, kdy země, které jim přátelsky poskytl útočiště, vysílají vyslance k vládám těch států, které znásilnily jejich svobodu, a popisují dohody s jejich úhlavními nepřáteli, tedy v jejich očích nezbytné smlouvy s ďáblem.

Co však mají dělat? Mají se postavit na stranu těch, které vždy

mnozí antiautoritářští bojovníci jsou sami neautoritářštějšími zaklínači hadů, vyhánějíci – s tím máme přece sami dost zkušeností – z hystericky a křečovitě se svíjejícího těla společnosti vlastně jen čerta ďáblem? Mohou si nepředstavovat, co by asi nastalo, kdyby oněm levičákům náhle spadla moc do klína, jak by s ní asi naložili? Zdá se jim, že snad by se už lidstvo mělo poučit ze svých vlastních dějin, a což teprve z těch tak nedávných. Ale tu se stále znovu přesvědčují, že člověk je vlastně nepoučitelný, že každá nová generace se znovu za něco stěmhlav vrhá do boje, že – jako dítě – neuvěří páliči síle ohně, dokud si sama nespálí prsty, dokud v porvolučním režimu nebudou plánout živé pochodně, strašná svědkové našich dětských iluzí i pozdních trpkých poučení. Neboť, jak tvrdil už Giacomo Casanova, člověk je živočich, který se učí jen svou individuálně prožitou zkušeností. – Ale přece: měla by snad být nová levice, nejkritičtější – byť zároveň v lecčems nejnekritičtější – část té společnosti, v níž exulanti žijí, jejich nejpřirozenějším spojencem?

Otázky a otazníky se – zcela tradičně – vznášejí nad jevem, který je sám o sobě, už ve své podstatě, otazníkem – nad novodobým exilem a „poslední“ emigrací.

Ale nejen ovšem přítomnost (a zcela mátožná budoucnost), ale především také minulost kořenů ve vykořenění je problémem exilu, s nímž se musí neustále vyrovnávat (neboť nemůže jinak), stále znovu přemítat o tom, co bylo, o tom, z čeho vlastně pochází jeho dnešek a v čem koření i jeho budoucnost v bezdomoví. Nemůže tedy nespřádat hercenovské emigrační „byloje i dумы“.

A tak se stále znovu ptáme: Byla to „jedinečná historická událost“, která se v srdci Evropy (pravda, nazývali jsme ten orgán v dobách novotnovských taky jinak) odehrála v roce osmašedesátém, skutečně „demokratickou“ revolucí na půdě „socialistické“ společnosti v „nejlepších tradicích“, mimo jiné též „ruské socialistické revoluce“? Jaká to byla „socialistická“ společnost, která Dubčekovu Lednu předcházela, a jaké to byly „nejlepší“ tradice, jež prý přebírala z bolševického převratu? Nepřebíháme nám spíš, když slyšíme podobná slova, mráz po zádech?

Teorie, a tím spíš „strategie“ něčeho podobného, jako je „česko-

slovenská demokratická revoluce“, je dnes, tuším, daleko ještě víc než dříve pouhou chimérou. A můžeme-li onu chiméru vůbec nazývat naší demokratickou revolucí (tím nechci ovšem říci, že naše hnutí nebylo demokratické a že nebylo nebo nemohlo být, nebýt určitého, dosti značného počtu železných pásů a ocelových hlavni, vskutku převratně revoluční), pak rozhodně už ne demokratickou revolucí „v moderní industriální společnosti východního (socialistického) typu“.

Prosím vás, viděli jste někdy a někde něco podobného jako „moderní východní industriální společnost“? Odmítám ji taky nazvat manufakturní, protože manufaktura byla svého času docela dobře organizovanou výrobou, anebo řemeslnou, neboť zlaté dno bylo hned na počátku prošťurováno a co jsme z něho v přípravě na rok osmašedesátý vydolovali, byla už jen ta holá pravda, ta zcela holá pravda, s níž pobíhá chudý klučik, pokřikující více méně neslušná slova na pány v zlatých kočárech. Je to milé a gaminovské a je to taky české, ale moderní industriální společnost to rozhodně zdaleka není. Pokud nechceme i teď a i tady dále sprádat marxistické či postmarxistické dумы.

Ostatně těch Šafaříků, Palackých, Havlíčků, Masaryků a Ludvíků Vaculíků bylo u nás vždy po čertech málo. Netvrdím, že v jiných národech jich bylo a je, co do počtu hlav obyvatelstva, podstatně víc. Naopak; natolik už snad jiné národy známe. I u nás bylo vždy víc Janů Kollárů, Kramářů (s velkým i malým „k“) a Eduardů Benešů. Ale komu jinému než českému ironikovi, ať už pivnímu potomku Švejka či filosofickému přívrženci Ladislava Klímy, komu jinému vic sluší sebeskeptický nůž, který umí pěkně a zdravě říznot do vlastního masa?

Těch úvah i o exilu i o tom, co bylo, nebude ještě dlouho (bohužel či bohudík?) dost a v československých exilových novinách si to ovšem nevyříkáme. Dějiny mají ale vždy v zásobě dost operačních stolů a skalpely už se, nalesťně, blyští. Jenom ta porodní bába, porodní bába revoluce, se bůhví kde zapovídala u lůžka kteréjsi jiné rodičky. A tak se ani neví, co nás čeká, zda těžký, ale úspěšný (sotva však bezbolestný) porod, anebo prostě potrat. Jen jedno si jest přát, aby to nebylo jako s tou Albeoh Draunkou, která se důležitě nafoukla a pak – splaskla.

díl systém všemřehného odměňování. Ale já to nevím. Ale radím vám, udělejte občas dobrý skutek.

Vy zřejmě máte pocit, že děláte dobrý skutek v tomto momentě. Ale nemusíte mi prozrazovat systém odměňování, spíš to, zda podle vašeho názoru vy i další vaši spisovatelští kolegové, a nejlépe jich po invazi na Západě tak málo, můžete něco udělat pro otevření dveří, kterými by česká literatura mohla více do světa.

No tak to máte pravdu, je nás tu hodně. A hodně jich také zatím přestalo psát. Ne každý spisovatel odešel proto, aby psal. Ale bože, vždyť my tolik neznaménáme. Ani ti nejlepší z nás. Česká a slovenská literatura bude vznikat doma, jinak to být nemůže. A my, co jsme tady, můžeme jen jedno: odevzdávat to, co jsme dostali. A dostali jsme toho hodně. Neboť málokde se žilo tak složitě jako v Československu a žít složitě, to je pro spisovatele téměř povinnost.

Co teď, když žijete jednoduše?

Zertujete? To všechno je pořád v nás, i když z toho nejsme. Já vím, že to zní trochu jako fráze, ale my literáři přijímáme Československo neustále na rích vlně, na kterou se nemusíme nikdy zvlášť ladit. Jsme na ní naladěni, ať na to máme náladu nebo ne.

Díky za rozhovor.

ivan bystrina

o exilu, a o tom co bylo

lantské pokání za nerozvážné hříchy „revolučního mládí“.

Ti, jimž závratně rychlé tempo našeho století zlomyslně přichystalo osud prožití a někdy i spolutvorby dvou „revolucí“, jedné, která – i když to mnozí její aktéři třeba vůbec nechťeli – přivedla nakonec k nastolení nesvobody, a druhé, jež měla znovu dobýt svobodu, se ocitají ve zvlášť tíživé existenciální situaci. Nejenže musí neustále konfrontovat své vlastní činy a nosné ideály z obou těchto – ve skutečnosti protikladných – dějinných situací, proplovat mezi Scyllou ještě nevyhaslých vzpomínek a ještě nezrazených ideálů a Charybdu hlodavého špatného svědomí, proplovat úžinami pochyb a nejistot, oftesených hodnot a oftesených zážitků dávňější i nedávňé minulosti. Neboť to, co jim bylo dříve – v mladické nezralosti – svaté, se mezitím změnilo v pohrdáníhodné, a to, čím kdysi – jak se nyní zdá, z pouhopouhé hlouposti – pohrdali, se leckdy ukázalo nejčistší, ryzí hodnotou.

bych chtěl, jistě ne, ale na tom by tolik nezáleželo, to není tak podstatné. Já bych to vydržel i bez psaní, kdybych viděl, že to má jakýkoliv jiný smysl. Ale abych vám trochu blíže vysvětlil to slovo neutralita v praxi. Já třeba nerad podepisuji rezoluce, i když s nimi někdy souhlasím. Protože téměř v každé rezoluci, s kterou souhlasím, je něco, s čím nesouhlasím. Tak třeba by mi někdo jistě milky vyčítal, že jsem se vlastně v tom jaru tak moc neangažoval a že jsem nepodepsal dvatisíce slov; a pan ministr Brůžek by se zlobil, že jsem nepodepsal tu jeho rezoluci, poněvadž tu bych nikdy nepodepsal. A kdyby za mnou přišel některý z mých ruských přátel, nedokázal bych mu nepodát ruku, o vodě nemluvě. A zase bych musel podávat ruku kdokoli, komu jsem si nikdy rád nedával. A pořád bych něco musel a pořád bych byl každému trochu podezřelý. Já jsem vůbec taková nejasná figura, že?

Ani ne. Ale domníváte se, že je rozdíl mezi postavením spisovatele v Československu a v Německé spolkové republice?

Co pro vás znamená slovo postavení? Není lepší položení?

Možná. Pak ale položení do čtenářovy přízně.

Já bych řekl, že takový vztah, jaký měli Češi a Slováci ke svým spisovatelům, je velice vzácný. Situace

považovali a většinou dosud právě považují za konzervativní, protireformní opory režimu, který se jim jeví nutně jako ancien régime jen proto, že se s nimi shodnou třeba v kritice některých zahraničně politických iluzí? A jaký má a může být jejich vztah k radikální opozici zleva, ve které nemohou nevidět obraz svého vlastního opozičního mládí i s jeho „svatým nadšením“, ale i se všemi (až příliš pozdě poznávanými) iluzornostmi, chybami, přehmaty, nepravostmi, k opozici, s níž se mnohdy shodují v kritice byrokratické zatuchlosti, sociální a policejní nespravedlnosti, kastovníctví, feudálně profesorských mravů, lpění na starém a bránění inovacím, s níž se shodují především v kritice autoritářství, jež leckterí z nich kdysi sami pilně pěstovali, vidíce v něm spásu revoluce, a jehož oběti se posléze sami stali?

Ale mohou přitom nevidět, jak

spisovatele v této zemi je mnohem soukromější, nenápadnější, nejistější ve smyslu materiálním, ale povětšou v pocitu, ve smyslu svobody jednání a nezávislosti myšlení.

Tedy jinými slovy. Zde po spisovatelích nikdo nechce, aby psali apoteosy na režim, ale také jim nikdo nic nezaručuje. Záleží na schopnostech spisovatele a také asi na jeho konexích s nakladateli a producenty a jménu, které si udělá.

Takhle by se to také dalo říci. Samozřejmě ani zde není situace spisovatele ideální. Na rozhodujících místech i zde někdy najdete polovzdělance, malé diktátory, ignoranty a dogmatiky jako jinde. Ale můžete si vybírat. Je to mnohem víc možností. Ovšem budme zase upřímní, jak pro koho.

Neměl jste pocit určitého zpoždění za svými dnešními kolegy, kteří měli mnohem dle neustálý kontakt se všemi uměleckými směry?

Myslím, že se u nás význam těch směrů přeceňoval. Moc zajímavé o tom nedávno psal Antonín Brousek v Literárkách. Já bych řekl, že každý má svůj směr v sobě. Když ho nemá, tak mu žádný nalezenej nepomůže. U spisovatele jde v zásadě, řeknu to triviálně, o ovládání uměleckého řemesla, které je nezávislé na směrech a módách, ale také na prostředích. Ne každý, kdo umí napsat román, umí nebo chce udělat scénář. Jsou spiso-

varele, jejichž účta k vlastní vyhraněnosti znemožňují určité postupy, jichž si vyžaduje moderní reprodukční technika. Jsou lidé, kteří by nikdy nenapsali filmový scénář, poněvadž mají docela jiný smysl pro symetrii nebo naopak vůbec žádný.

Tedy, jestli dobře rozumím, vy osobně jste žádné zpoždění nepocitoval.

Možná, že jsem sto let za opicemi, to já nepoznám. To nepoznám nikdo. Jednou možná.

To je hra na skromnost?

Není.

Žijete uprostřed západního literárního světa. Když ho srovnáváte s československým, jak z toho vycházejí naši autoři?

Rekl bych, že nejsme o nic lepší, ani o nic horší. Nevěřím na národní literatury jako celky; věřím na jednotlivce. A ti se pak po zeměkouli spravedlivě rozdělují podle koeficientů nám neznámých, řekněme božích.

Takže vy jste boží člověk, protože jste uspěl?

To nevím, to by kdejaký svatý mučedník nebyl boží člověk, protože nespěl.

Za svého života, ovšem.

Vy byste chtěl, abych vám prozra-

„Spisovatelé jsou svědomím národa“, tvrdilo se často v Praze a dodnes jsou o přesnost či mylnost tohoto srovnání vedeny spory. V každém případě však dějiny národní literatury mnohé vypoví nejen o historii, ale i současnosti národa či státu. Tím spíše, jsou-li zpracovány důkladně a objektivně s citem pro kategorie nejen estetických, ale i historických a společensko-politických hodnot. Tím spíše, jde-li o národ, kde literatura často suplovala, nebo byla nucena suplovat národní politiku a v němž sepeť mezi literáty a širokým okruhem literárních konsumentů bylo a je užší a tradičnější než jinde. Tschechische Literaturgeschichte Josefa Mühlbergera přicházejí proto, v období, v němž to bylo o Československu tolik napsáno, jako na zavalanou. Kniha shrnuje na svých 200 stránkách celé období českého písemnictví od starověku po dnešek a charakterizuje, vesměs zdařile, zhruba 300 autorů. Je více nežli jen jedním z tu a tam se objevujících pokusů o literární studii, je – svoji důkladností, přehledností, stručností a historickou zasvěceností – téměř ideální učebnici.

Přísný kritik by sice mohl pokukávat na jistou poplatnost hodnocení některých historických etap (např. husitství) tradičnímu a v mnohém konzervativnímu německému výkladu, na to, že chybí zmínka o tak důležitém a evropském charakteru autorů politických textů z doby Jiřího z Poděbrad, o pomínutí několika postav z moderní české literatury a na někdy až přílišnou snahu přirovnávat autory k jejich německým vrstevníkům či vzorům, což může zjednodušit pochopení jejich vlastní osobitosti, to však jsou jednotlivosti, které podstatně neovlivňují charakter celé práce.

Zajímavým rysem celé práce je otevřenost a současně tolerance a citlivost v posuzování českého a německého jazykového komponentu v kulturním a literárním vývoji Čech. Kromě toho také, v německé literatuře tohoto druhu ne vždy přítomný, historický pohled odmítající zjednodušování a národnostní kategorizaci, jde-li o posuzování období, v nichž české i německé bylo „böhmisches“. Mimořádně zajímavou a vědecky objevnou je pasáž zabývající se obdobím protireformace, které je často v československých pracích dodnes podřízeno pozdějším národním cílům na úkor vědecké přesnosti. Tato pasáž spolu se zdůrazněním světovosti a humanitnosti reformního ducha především v pracích Komenského tvoří celek, který je v mnohém klíčový k pochopení nejen následujícího, ale i dnešního vývoje a myšlení v Česku.

S mimořádnou objektivností je zpracována literatura XX. století, i když jejím nejmladším výhonkům, literátům po druhé světové válce, je pochopitelně – z hlediska rozsahu práce i z hlediska pokračujícího vývoje těchto žijících autorů – věnována pozornost spíše registrační než definitivně hodnotící.

Dojde-li někdy naplnění sen pedagogů o výměnách a překladech učebnic, pak by se měla tato práce objevit i v rukou českých studentů. O tom, že by se setkala s pozitivním zájmem, nepochybují. Seznámit s ní ve větší míře nejmladší německou generaci není jistě přání tak těžko splnitelné. Byl by to zásluhový čin pro větší porozumění sousedů ve středu Evropy.

Josef Mühlberger: Tschechische Literaturgeschichte Ackermann-Gemeinde, München, 1970 (S. 210). A. M.

● **České rozhlasové zpravodajství z Vídně**, podle oficiálního pražského průzkumu druhý nejposlouchanější cizí pořad v Československu (po Svobodné Evropě a před BBC), bylo náhle a bez vysvětlení zastaveno. Ve snaze o dodržení totální neutrality šel tento pořad v minulosti tak daleko, že „českým hostům v Rakousku“ tlumočil dokonce vzkazy a pokyny čs. velvyslanecví ve Vídni, ale ani to zřejmě nestačilo. Jediným dostupným rakouským zdrojem informací pro Československo nyní zůstává „Volksstimme“, Moskvou kontrolovaný deník KS Rakouska.

● **Dostihový kůň „Censura“**, majetek stáji pražského Mladého světa, startuje nyní pod jménem „Century“.

● **Nový pražský primátor** JUDr. RSDr. Zdeněk Zuzka, 39 let starý, pů-

sobil po většinu svého dospělého věku jako prokurátor. Naposledy byl (od roku 1969) vedoucím oddělení státní administrativy byra ÚV KSC, tedy nástupcem Mamulovým, pro české země.

● **Redakční rada TEXTu** 70 se rozšířila o další dva členy Ivana Bystřinu a Ladislava Mňacka.

● **Akademik Štefan Schwarz**, slovenský matematik, byl zbaven funkce předsedy Slovenské akademie věd. Předčasně do důchodu byl poslán F. Ziegler, ředitel bratislavského nakladatelství „Praca“.

● **Automatické telefonní aparáty** v Praze se představují. Například bude hovor stát 50 míst dosavadních 25 haléřů.

● **Báseň Jiřího Příšty** spáchal v Praze koncem září sebevraždu.

● **Pátý sjezd Společnosti pro vědy a umění** se bu-

de konal 13. až 15. listopadu letošního roku v New Yorku.

● **Dr. Karel Pešek-Káda**, jeden z nejslavnějších českých fotbalistů, dlouholetý hráč Sparty i národního mužstva, zemřel v Praze po infarktu ve věku 75 let.

● **Eva Haasová**, tajemnice čs. pavilónu na světové výstavě v Osace, požádala o udělení politického azylu v Izraeli.

● **Československo** má 14.551.915 obyvatel. Počet dětí ve věku do 14 let klesl za posledních třináct let o více než 400.000 na 3.318.821.

● **Pavel Petýřek**, student University Karlovy, zvířel v Rožnově p. Radh. v soutěži Mistr Československo.

● **V sále klubu Olympik** ve Spálené ulici otevřelo divadlo SEMAFOR svůj divadelní klub. Uměleckým šéfem klubu se stal

Odnřej Suchý, redaktor časopisu Sedmíčka.

● **Turnaj dívčích fotbalových jedenáctek** vyhrála opět děvčata ze Slavie Praha Exico. Je to mužstvo, které těžko nachází soupeře nejen doma, ale i v divčích fotbalových Evropských.

● **30 loupežných přepadení**, 14 znásilnění, 9 po hlavních zneužití dětí, 2 vraždy, 65 vykradení bytů, 40 restaurací, 35 obchodů a 25 kanceláří, to je bilance Prahy za dva prázdninové měsíce.

● **Členská výstava** Jednoty umělců výtvarných, která sdružuje čtyřicetku malířů a sochařů, byla otevřena v pražské galerii U Řetických.

● **V říjnu** měla premiéru nová show Evy Pilarové. Společně s ní v programu účinkovali Jaromír Mayer, Hana Zagorová a skupina SAZE.

máte slovo

O INVAZI JSEM VEDEĽ č. 8/9

Byl jsem šokován článkem „O invazi jsem veděl“. Nikoliv odpovědmi Saši Dėmidova, ale skutečností, že se TEXT 70 propůjčil k rozhovoru s „bývalým“ příslušníkem KGB. Nenacházím žádné slušné slovo, kterým bych takového člověka označil a zásadně nesouhlasím s názorem — „emigrace je očistec“. Když si představím, že tento člověk spolupracoval se Sověty i v době invaze proti celému národu, nemohu pochopit, že pan Volný, kterého si cením jako novináře i člověka, si mohl sednout se Sašou Dėmidovem k jednomu stolu.

Pavel Plihal, Calgary

Zarazil jsem se nad tím, že na stránkách vašeho časopisu dáváte slovo potenciálním nepřítelům Československa a nás všech. Nechci používat neslušných výrazů, nicméně na člověka, který vědomě a dobrovolně pracuje jako agent cizí rozvědky proti své vlasti a svým spoluobčanům, by se pár takových slov hodilo. Především se domnívám, že „záslužný čin“ útěku z republiky nikterak nezprošťuje viny, at už faktické či morální. Ze druhé, kde je jaká záruka, že tato, v podstatě nevinná obět režimu, neemigrovala za potichu 800 tuzexových korun měsíčně, plus příslušné diety v markách za pobyt v Německu.

Peter Donath, Bandhagen

Přiznám se vám, že mne při četbě rozhovoru se Sašou Dėmidovem trnulo v zádech. Neměl jsem o režimu, ze kterého jsme odešli, nikdy žádné iluze, ale že je to ve skutečnosti tak strašné jsem si neuměl představit. Myslím, že TEXT udělal záslužnou práci, když jeho názory zveřejnil a dal nám všem možnost poznat, jak vlastně se ve skutečnosti v Československu vládlo a jak se tam zřejmě vládne dál.

Karel Jirouš, New York

Díky za zveřejnění rozhovoru s Dėmidovem. Takový článek snad otevře oči soudruze Vyhldalové-Ciglerové i jiným, kteří myslí stejně jako ona. Je to krutá obžaloba, a při tom bohužel pravdivá, systému, který nám už přes dvacet let vnucuje „naš velkého bratra“. Jestli je Praha něco skutečně nepřijemné, tak jsou to určitě právě takováto odhalení toho, o čem se doma smí jen šuškat, ale nikdo doopravdy neví, jak to vypadá.

Petr Kahánek, Darmstadt

Nepatřím do té nové vlny emigrace. Odešel jsem za hranice hned po komunistickém puči v roce 1948, a přesto se vám přiznám, že rád čtu TEXT. Přesvědčuje mne o tom, že ani dvacet let komunistického panství nedokázalo zlomit nebo předělat lidi. TEXT jsou výborné noviny a jedna z věcí, která se mně velice líbila, byl rozhovor se Sašou Dėmidovem. Hned jsem to přeložil do angličtiny a dal přeciťt mladým, kteří si zde hrají na komunisty a přitom nemají představu o tom co komunistům je. Saša Dėmidov jim to vyloužil.

John K. Tesarek, Toronto

MÁTE SLOVO č. 8/9

Můj dopis není určen redakci, ale těm čtenářům, kteří přispěli do minulého čísla. Nelíbí se mi — ač líbit se, je příliš subjektivní, jak napadáte ve svých statích — „máte slovo“ ty, kteří se snaží vysvětlit své nynější a dřívější stanovisko. Já sám jsem dnes se všemi na jedné exulantské lodi, nikdy jsem členem ani kandidátem KSC nebyl. Mám dojem, že ve svých článcích namnoze ne v Havlíčkovském ostrovtipu, ale plní nenávisti — opomím faktory času, lidského stárnutí a tedy i nabývání zkušeností. Proti Volnému a jeho nadšenosti soudružství v době mládí bylo už dost napsáno. Nyní je opět na kříži „pan soudruh“ Jezdinský. Případně mě to přinejmenším tak trochu divně, že právě vy — zajiště lidé zkušenosti a ostřílení světem — jste dosud nepochopili, že každá doba diktatury, má své otroky a otrokáře. Nebylo jednoduché vymánit se nekravě — legální cestou z otroctví a já jsem

přesvědčen, že oni všichni, ať Volný či Jezdinský, Goldstücker, Šik, ale i Dubček, Smrkovský, Sekanová-Čákrlová, Vodsloň, Kriegl a mnoho dalších neznámých prohlédlo a vyléčilo se. Doufali jsme všichni, a když to přišlo, celý národ přijal 2.000 slov za své evangelium. A nepochybuji ani na okamžik, že i vy — „staří“ exulanti, jste doufali společně s námi. Jenomže vy jste byli — řekněme politicky prozíravější a podařilo se vám ze želez uniknout dříve, než zaklapla. Díky vám za to, že jste pracovali na našem osvobození — anebo jste jen četli články Tigrídovy a Peroutkovy? Oni věděli dobře, co národ čeká. A co 13 a půl miliónu Čechů a Slováků? Co měli dělat, když vtipní politikové emigrovali? Vytvořili si své nově, kterým věřili a věří. A co jim zbývá dnes, když vy i já se díváme z pozvďálky a říkáme si, „jen, aby bylo málo slimáků a hodně kapusty“. Anebo pracujeme pro ty, kteří jsou opět v železech? Proč je stálý hněv a nenávist ve vašich srdcích proti všem, kteří se snaží otrokářský systém změnit v demokracii, proč tedy i hněv proti nám, kteří jsme v tom ráji museli žít, nechťeli-li jsme riskovat kulku na hranicích.

Vy — lidé — demokraté, kteří si tak říkáte, uvědomte si, že ti, do nichž bijete — chtějí stát po vašem boku též jako demokraté — byť se tomu říká socialismus s lidskou tváří. Když jste byli dospělí, oni jimi teprve začali být. Když těm modrým košilím přestali věřit, měli již pouta otroctví na svých nohou. A věřte, nebylo a nebude jednoduché novodobé otrokáře zneškodnit. Jim se to málem, jakous takous demokratickou cestou podařilo. A národ jim za těch osm měsíců děkuje, ať se vám to líbí, či nelíbí, protože měl dost času probudit se a vydechnout. A oni byli buditelé. To byli oni, kteří připravovali vymánění člověka z otroctví. A chtěli ovšem pokračovat — někdo více, někdo méně a připravovali i místo pro vás — zkrátka každý táhl tu národní káru — společně. Ale i vám patří dík za to, že jste si dožně zachovali masarykovský humanismus, který chcete předat národu, až přijde doba. A proto — tlahte jste tu káru společně, anebo jste si v pozdálí mnuhli ruce a čekali, jak to dopadne? Přejí nám všem, aby myslénky Masarykova humanismu a demokracie živily stále naše hlavy i pera, abychom dokázali být zde tak svorní, jak jsme byli doma. A aby se z nás — protože zde můžeme — nestali političtí pletičkáři.

Jiří Bergman, Katrineholm

Nebylo těch dopisů spílajících Karlu Jezdinskému příliš mnoho? Marně jsem mezi nimi hledal svůj, ve kterém jsem vyjádřil souhlas s jeho názory.

Adolf Hladík, London

Uprimně povedajúc mám veľkú radosť za každým, keď Váš mesačník obdržím, lebo jeho obsah je nám novým utěšením, a zvlášť tým, ktorí sme poznali život ešte v predmnichovskej Republike, veľmi blízko.

Zial sme sa roztratilí po celom svete a s tými čo sme ešte vo Viedni boli spolu, už len korespondujeme, či do Austrálie, Švajčarska, Brazílie, NSR alebo do Canady. Domnievam sa, že mimo naše korespondencie práve Váš list drží nás ešte po kope a schodou okolností i existencii Vášho mesačníka som sa dozvedel z Austrálie. Tu v Buffale mimo starých usadlíkov z Československa, sme iba niekoľko rodín, ktorí sme pred „Červeným cárom“ ušli. Sme si založili aj klub, kde raz za mesiac sa zideme a pokecáme si po svojom. Zial srce nás táhne do Prahy, na Vysočinu, na Moravu alebo pod Tatrami, ale rozum je silnejší a nám nezostáva nič iného, len tu žiť a zvykať si na nové spôsoby, mravy, na inú kultúru a na iný jazyk.

Ladislav Vida, Buffalo

SE SOUHLASEM VŠEHO LIDU — č. 7

Pani Vyhldalová-Ciglerová! Při čtení některých pasáží Vašeho dopisu jsem měla dojem, že čtu v Československu znovu vydávanou Tribunu, a chtěla bych se Vás dotázat, proč jste tedy odcházel z vlasti, když po všech těch zločinech, kterých se KSC a Sovětský

Právy z království dr. Gustáva Husajda

Historik z pražské Akademie věd: ... Nabízím vám svou knihovnu, jediné, co mně zbývá, sám ji již potřebovat nebudu. Prodejem knih musím zajistit existenci své rodiny a uhradit operaci, které se hodlám podrobit, abych mohl manuálně pracovat. Nic jiného dělat nesmím. I tak je omezen počet podniků, které mě smějí zaměstnat. Nezapomínám na osudy naší země — Vašeho souseda. Vypíat se to v budoucnosti i Vám...

Pracovník jiného českého výzkumného ústavu: Ze seznamu svých zahraničních vědeckých kontaktů mě odepíše. Děkuji Vám za plnou spolupráci v minulých letech. Hledám usilovné místo, abych zajistil svoji existenci. Nabídnuté místo řidiče nákladního vozu nemohu bohužel nastoupit, nesložil jsem úspěšně řidičské zkoušky...

Docentka Karlovy university: Nestěžuji si. Jsem nyní ve stejném prostředí i mezi stejnými studenty, jen v jiné funkci. Jsem totiž uklízečkou na naší katedře. Pracovní doba je výhodná, začínám v 5,30 a o 11 hod jsem hotova a smím se posadit v knihovně a studovat to, co dnes sice ode mě nikdo nepotřebuje, ale co zůstalo nadále mým zájmem.

Jeden z pražských akademiků: Oznamuji Vám, že jsem byl zbaven vedení svého ústavu. V oboru budu pracovat dále, potřebuji mě. Další dopisy nečkejte. Je se mnou zavedeno disciplinární řízení. Nekryje mě již ani poslanecká imunita. Mandátu jsem byl, podobně jako moji mnozí kolegové, zbaven na základě zvláštního zmocňovacího zákona. Hodně úspěchů ve vašem výzkumném činnosti.

Žurnalistka: Díky odvaze svých bývalých čtenářů jsem dostala místo jako sekretářka v jedné ze zcela nesmyslných a samozřejmě nepolitických institucí. I zde jsem však politicky „neúspěšná“ a musím odejít. Co budu dělat dále, nevím. Manžel (žurnalista) měl štěstí. Nalezl místo jako skladník v jedné továrně. Stojíme mimo zákon, nesmějí nás zvat ani na občutné odborové organizace. Ostatní (dřívější kolegové) na tom nejsou lépe...

Pracovník pražského rozhlasu: ... Propuštěna je také většina bývalých kolegů v rozhlasu. V jeho německém vysílání se usadila skupina zahraničních „poradců“, poslechněte si někdy jejich krásný saský přízvuk...

Pracovník filosofického ústavu: Většina z nás musela odejít, ústav je podstatně zmenšen, sociolog-

ký ústav a řada jiných, mj. i Ústav dějin socialistických zemí, jsou zrušeny. Kolegy potkávám hlavně na ulicích, všichni hledají nějaké místo. Řada z nich již zničila své nedokončené práce. Bolí mě z toho srdce. Mnozí jsou trvale mimo Prahu. Pracují u hydrologického průzkumu, kopají studny, bydlí v maringotkách apod. Řada dělníků překvapuje svojí odvahou. Například bývalému tajemníkovi ÚV KSC Slavíkovi nabídla parta betonářů místo ve svém středě, ačkoliv vědí, že jim mnoho nepomůže. Budli vedení firmy proti jejich návrhu, vstoupí do stávků.

Bývalý pracovník pražské vojenské akademie: Protireformace je obudná svým destruktivním úsilím i svojí hloupostí. Nechce nechat kámen na kameni. V rozbití struktur spatřuje řešení. Naše akademie je zrušena, řada důstojníků byla propuštěna hned, ostatní přeloženi k jednotkám a jsou propuštěni až nyní. Čistky postihují už i ty, kteří se na počátku nestavěli z oportunismu nebo ze zbabělosti proti nim a doufali, že svoji prohlaškovskou orientaci přezijí. Demoralizace jednotek v armádě je větší, než si myslíte. Nikdo nevěří v nic, všichni čekají na to, až se hlupáci vyběhní. Pak je třeba stavět celou stavbu znovu. Naše generace však bude již opotřebovaná, mnozí ztratí kvalifikaci, přestanou držet krok s duševním vývojem. Je třeba se orientovat na mladší a přát jim, aby neopakovali naše chyby. Přejí si změny a současně se jich bojí. Nekrvavá cesta pražského jara 1968 již asi nejdě opakovat a svobody bez prolití krve nedosáhneme.

Žurnalista: Tisíce z nás rozšířili svérázným způsobem řady dělnické třídy. S diktaturou proletariátu však není co v pořádku. Ač nyní proletáři, klidu nemáme. Jsme předvoláni k policejním výslechům a v některých případech za námi jezdí soudruzi policisté až na pracoviště nebo do bytu. Rekonstruují, zdá se, pečlivě všechny naše kroky i činy z roku 1968 a 69. Pročpak asi? Něco nám napověděli již známi, kteří přežili na státní prokuratuře: připravují prý se obžaloby proti jednotlivým nátlakovým skupinám, které způsobily celostátní destruktci. Na základě této indiskrece vstoupili již někteří z budoucích obžalovaných ve styk se svými právními obhájci. K procesům má dojít na podzim nebo v zimě 1970, po skončení čistky v justici a po zvolení nových soudců.

Bývalý pracovník vojenské akademie v Praze: Husákova skupina se politickým procesům a fyzické likvidaci svých odpůrců brání, vychází z Marxových slov, že to, co se již jednou v historii odehrálo jako tragédie, může při svém opakování, působit již jen jako fraška. A koneckonců ví, že kdo jednou roztočí mlýn, může být sám semlet. Ale asi se neubrání. Přilší mnoho viny vznesli na hlavy reformátorů, než aby jim nyní mohli dát milost. A tak požadavek nejuživějších, dověst politický boj „do rozhodného konce“, je vlastně stále logičtější. Nemohou přestat hrát svoji hru, nechťeli-li být jednou sami označeni za nedůsledné oportunisty. To je abeceda diktatury...

ex

Naše kina hrají sovětský film, který se jmenuje Bílé slunce v poušti. Je to film, s jakým se nesetkáváme často, protože v sobě spojuje několik žánrů. Ne nadarmo vznikl v Moskvě v experimentální skupině. Ale nebojte se, není to experiment, jak se jich většinou diváci bojí po zkušenostech s některými takovými „hledajícími“ experimentálními filmy u nás, kdy nakonec člověk neví, co si má vlastně myslet. Děj se rozvíjí podle zásad dobrodružného žánru. Ale nebylo by nic osidnějšího než považovat Bílé slunce v poušti za nějaký western. Vane z něho silně národní nota lidových bylin o těch nejružnějších bohatýrech Iljovi Muromci, Curilovi Plenkovičovi atd. Například bohatýr, bývalý carský čelník Veršagin, který tu žije se svou manželkou a nežije si špatně. Ani jemu to však nedá a jako dobrému ruskému bohatýrovi, jde nakonec o vítězství dobra nad zlem. Film je misty krutou i hlubokou až antickou tragédií. Například tam, kde docela podle shakespearovských zásad dojde k dramatu mladého Petruchy a jeho nenaplněné lásky. A vedle toho všeho ještě nesmírná, osobitá dávka humoru, jako by se film napojil ze studnic nejlepších tradic němých filmových grotesek. Takovéhle podivné se neopakují příliš často.

Jan Kliment ve Světě socialismu, čis. 39

Emigrantka se žije v Mnichově. Potká na ulici Čechaturistu, pozve ho do hotelu a tam se ukáže, že host má jen deset marek. „Dobře“, povídá ona, „nevadí. Zbytek dáte moji mamince v Praze.“

Dikobraz, čis. 39

Politický kurs naší strany je jasný, reálný a k prospěchu pracujícího člověka. Může se o tom přesvědčovat každý člověk takřka denně.

Ivan Horák 5. 10. v pražském rozhlasu

svaz dopustili, chcete zdůrazňovat „sounáležitost“ s tímto agresorem. Jak můžete tvrdit, že jste se opírali o „soulas všeho pracujícího lidu“? Tento zprofanovaný výraz chcete snad opírat o všechny ty pseudovolby, které končily vždy výsledkem 99,9 % pro jednotnou a jedinou kandidátku? A můžete vysvětlit, proč požadavek svobodných voleb je označován za kontrarevoluční? Když jste si byli tím souhlasem všeho pracujícího lidu tak jisti, proč jste takové volby nepřipustili, a proč je Sovětský svaz v žádné ze satelitních zemí, včetně své, nepřipustí?

S tou myšlenkou, že názory, které čtete v našich novinách (TEXTu) jsou názorem většiny, se budete muset smířit a uvědomit si, že je to také názor většiny obyvatel ČSR. A vracím se zase k Vaší neznalosti pravého smýšlení lidu a názorů z dřívějška. Ze to nebylo Vaší vinou? Cožpak jste vůbec připustili za celých těch 20 let (s výjimkou tak tragicky skončivšího jara 1968), aby směl někdo projevit jiný názor? Se zlou se potázal, kdo to zkusil – viz studentská rezoluce na jaře 1956. Kolik lidí jste nenechali dostudovat po „velkém únoru“, kolik jste jich vůbec ke studiu nepřipustili, kolik jste jich vyhazeli ze zaměstnání, a to nemluvíme ještě o těch tisících bezdůvodně zavřených. A pak ze sebe ještě chcete dělat obětího beránka?

Můžete mi vysvětlit, co jste myslela větou „Je velmi jednoduché odevzdat odpovědnost...“ Cožpak národ dobrovolně odevzdal odpovědnost do komunistických rukou? Sloučení soc. dem. strany s KSC v roce 1948 bylo podvodné (podotýkám, že jsem nebyla členkou této strany) a od únorového puče KSC už nikdy nepřipustila, aby se vytvořila i sebelepší organizace s jiným politickým názorem.

Hovořit o svobodě pohybu se vůbec nedalo. Do začátku 60. let byl člověk vyvrhel, chtěl-li navštívit někoho na Západě a sama se zmiňujete o tom, že ani za Dubčekovy éry se cestovní pasy nevzdávaly tak jednoduše. A zde jsou hranice opravdová proměnlivá.

Můžete mi namítnout, že nebyla nezaměstnanost, a že měl každý právo na práci. Nezapomenejte ale k tomu dodat, že si ale, pokud nebyl partajník, nemohl vždy tu práci vybrat. Jen tak mimochodem si vzpomínám na takzvaný „most inteligence“ v Modřanech a různé pracovní tábory, kupř. Jáchymov, kde byli na převychování i po dobu více let lidé bez jakéhokoliv odsouzení. O tom všem Vy samozřejmě nic nevíte. Připomíná mi to mané norimberské válečné zločince, z nichž někteří také „nic nevěděli“.

Z jakého důvodu jste Vy, se svým přesvědčením, musela proti své vůli opustit vlasti?

Jak to, že jste tak mohla učinit ještě v únoru letošního roku, když od 8. 10. 1969 byly zrušeny i už vydané výjezdní doložky?

Závěrem bych chtěla podotknout, že komunisty, kteří odešli pro angažovanost v roce 1968 a pochopili zručnost režimu, který ovládá naši zemi, bych mohla ještě event. omluvit, ale někomu, kdo i nadále propaguje tento otrokářský systém, bych, mít k tomu moc, zde asyl neposkytla.

Anna Rybářová

PŘED BOLESTÍ ZUBŮ NENÍ UCHRÁNĚN NIKDO

Možnost pro všechny Čechy a Slováky v Mnichově.

Nově otevřená, nejmodernější technikou vybavená ordinace.

Dr. med. Zarja Merzel, München 12, Siegenburgerstr., odbočka z Westendstr.

Ordinační hodiny: po, út, čtv. 9—14, středa 12—18 pátek podle dohody. — Jednací řeč čeština. WO 1117

PRAŽSKÝ LABUŽNÍK PRAGER FEINSCHMECKER

uspokojí i toho nejnáročnějšího labužníka. Čepujeme Dortmund-Pils Union a máme nejenom slivovicičku...

Otevřeno je každý den od 11—1 hod.

NEZAPOMEŇTE — Pražský labužník — München 2, Dultstr. 1. Tel. 26 39 64. WO 1118

TEXT 70 HLEDÁ

pro zajištění své inzerce náborové agenty. Vítejte šikovné a seriózní spolupracovníky z celého světa. Na výši provize se domluvíme. Příležitost — PIŠTE. WO 1119

malý oznamovatel textu

Odpovědi na inzertní odesílejte (není-li uvedena přímá adresa) na adresu redakce. Cena jednoho řádku 2 DM — v rubrice „Práci hledá“ zveřejňujeme inzertní bezplatně.

PRÁCI HLEDÁ:

- Čs. stavební ing. (grad.), t. č. stud. němčinu, nastoupí od 1. 11. 1970 místo. Jih nebo Porúří. Praxe 9 let — kanalizace, vodovody, úpravy. Zn.: „2/Spokojivý byt.“ WO 1126
- Výdělkové možnosti, nejraději práci domů, hledá mladá žena. Zn.: „Egelsbach.“ WO 1126

ADRESY

- Láďo a Zdeno Bičíkovi, ozvěte se. Adresa v redakci TEXTu. Vnoučkov. WO 1123
- Hledám bridge partnerku na turnaje. Zn.: „Frankfurt a okolí.“ WO 1125
- Hledám Ivana Náhlika, pravděpodobně v záp. Berlíně. Prosim, aby pokud někdo o něm něco ví, podal zprávu do redakce TEXTu. Zn.: „J. F. Canada.“ WO 1128
- Pana Kristiana Gettlichera s chotí hledá Pavel Zdrahal. Adresa v redakci TEXTu. WO 1129

PRODÁM

Který divadelní kroužek zakoupí úplnou, neobnošenou, vycházkovou uniformu důstojníka pohraniční stráže s pláštěm a aktovkou. Zn.: „Postava 172.“ WO 1116

SEZNÁMENÍ

s krajkou hledá Moravan, vyučený řezník, Postava 172, 36 let. Zn.: „Jen česky.“ WO 1115

● 29letá, 168 cm, svobodná, hledá lásku a pochopení pro sebe a 6. měs. syna. Zn.: „Spokojenost — foto vrátím.“ WO 1132

RŮZNÉ

● Mince, rytiny, obrazy koupím. Dipl. ing. W. F. Müller, 68 Mannheim 1, Max-Josefstr. 17. WO 1113

Časopisy

v českém a slovenském jazyce dodává Klub nových, Toronto, Box 81, Postal Station D, Ontario — Canada. Vyžádejte si seznamy. T/2029

● Komerční inženýři v zahraničí se žádají, aby se hlásili své zahraniční stavovské organizaci na adresu: SKI — Zas. P. O. Box 3596, Durban, South Africa. WO 1127

● Hledám pro svou rodinu českého zubaře, který studoval a pracoval v ČSSR. Zn.: „Privat.“ WO 1131

Kabaretní, staročeské a trampské písničky na kasetách i mgf. páscích, dále české pohádky, Silvestry od roku 1964, parodie, estrádní scénky — Hlustvisiháky, V. Buriana aj., starší i nové taneční písně, operetní melodie, poezii, kvalitně a rychle zašle: Emil Suchánek, Muesmattstr. 48, 3012 Bern — Schweiz. (Seznamy s více než 400 nahrávkami oproti zaslání 1,50 DM v „Antwortgutscheinech“.) WO 1120

Český ateliér v Mnichově hledá spolupracovníky na návrhy na textil a tapety. Jedná se o návrhy na dekorační látky, šátky, šatovky, tapety. Zájemci mohou být i mimo území NSR.

Ateliér D. Bulířová, 8 München 80, Großvenedigstr. 38, telefon 0811/40 82 67 WO 1122

PŘI KOUPI A VÝBĚRU NÁBYTKU, PŘI JEHO FINANCOVÁNÍ

a také při architektonickém řešení bytového zařízení vám poradí váš krajan R. J. Kováč, architekt prominentního nábytkového domu Möbel Krügel — München 15, Bayerstr. 115, tel. 53 04 81

Služba zákazníkům je bezplatná a nemá vliv na cenu zakoupeného nábytku. Denně po 19 hod. můžete vaše přání vyjádřit také telefonicky 37 74 40

Pište na adresu R. J. Kováč — 8 München 13, Schleissheimerstr. 124 WO 1121

Universálního nástrojáře přijme za výhodných podmínek podnik pro zpracování plastických hmot a papírových výrobků ve Waldkraiburgu. Nabízíme 7,— DM za hod., pomoc při obstarání pěkného a laciného bytu, jakož i dobrou a trvalou existenci. Nabídky zašlete do redakce listu. Informace na tel. číslo 08638/8364 WO 1132

CCC BOOKS

bude expedovat gramofonovou desku Slávy Volného „21. srpen“ a knihu Jaroslava Kučery „Pražský srpen“ koncem čtvrtého čtvrtletí. Omlouváme se zájemcům za toto zpoždění. Objednávky stále přijímáme na naší adrese.

Gramodeska Karla Kryla „Rakovina“ je rozebrána. V těchto dnech jsme zařídili další náklad. Všechny objednávky (i ty, které teprve dojdou) vyřídíme.

V tisku je též kniha Jana Schneidera „Salonek dočasně uzavřen“. Předběžné záznaky přijímá již dnes

CCC Books,
8 München 22,
Postfach 207, BRD

Překlady

Státní a místopřísežný překladatel z němčiny pro jazyk český, oprávněný ověřovat překlad listin, hledá přiměřené působistě. Zn.: Nürnberg.“ WO 1124

● Mladý, dobře situovaný pár, žijící ve Švédsku, hledá seznámení s dívkou nebo mladou ženou v Německu, nebo Švýcarsku (mluvící německy nebo francouzsky). Jedná se o přátelství a pomoc při cestě Evropou. Na oplátku nabízíme pěknou dovolenou ve Švédsku. Odpovědi s fotografií na adresu redakce. Zn.: „Spěchá.“ WO 1133

text 70

československý
nezávislý měsíčník

Czechoslovak independent newspaper — Tschechoslowakische unabhängige Zeitschrift.

Herausgeber BOHEMIA e. V. Verantwortlicher Redakteur Zdeněk Salaquarda.

Vydává BOHEMIA e. V. Czechoslovak Cultural Committee. Řídí redakční rada. Předseda: Adolf Müller. Odpovědný redaktor: Zdeněk Salaquarda.

Adresa redakce: 8 München 22, Postfach 207. Bankovní spojení — Bayerische Vereinsbank München, Mauerkircherstr., BRD. Konto Nr. 863 750, nebo Postcheck München Konto Nr. 2306 60.

Podepsané články nemusí vždy vyjadřovat názor redakce. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Toto číslo vyšlo 27. 10. 1970. Uzávěrka čísla 10. 10. 1970.

Cena tohoto čísla 1,50 DM. Tisk: LOGOS, München 19, Bothmerstr. 14.

ADMINISTRACE TEXTU je v pomínkách, ve kterých časopis děláme, jedním z největších problémů. I zde totiž „pracujeme“ bez profesionálních zaměstnanců. Přesto bychom však rádi TEXT expedovali včas, na správná místa a bez zbytečných problémů a reklamací. Mnohé nám můžete sami ulehčit.

● Nahlášíte-li nám včas případné změny adres, urychlíte tak dohodu novin, a navíc dojdou správně ke svému adresátu.

Učárna TEXTu je v současné době — z organizačních důvodů — oddělena od expedice. Pouhé zaslání předplatného novými abonenty nezaručuje ještě rychlou dodávku TEXTu.

● Upozorněte laskavě nové zájemce o TEXT, aby se hlásili k odběru buď objednacím lístkem nebo dopisem či korespondenčním lístkem. Dostanou pak TEXT okamžitě.

NÁVOD K PLACENÍ PŘEDPLATNÉHO:

V NSR buď převodkou z bankovního účtu, či poštovní poukážkou na

Bayerische Vereinsbank, 8 München 80, Mauerkircherstr. 2, konto č. 863 750, nebo složenkou Postscheckamt München, konto 2306 60,

v zahraničí buď mezinárodní poštovní poukážkou na adresu redakce nebo na shora uvedené konto, převodkou v bance, či posláním šeku v obálce na München 22, Postfach 207, BRD.

V Kanadě se může platit: Money Order na Eva Dentová, Post Box 253, Port Credit, Ontario. V USA: Tripolis club, P. O. 2, Lake Avenue, Youkers, New York.

Na platebních formulářích uvádějte laskavě přesně jméno a adresu — i na šeku.

PŘEDPLATNÉ: pololetní: 10 DM (letecky USA, Kanada, Izrael apod. 3,50 \$, Indie, Jamajka, Již. Afrika apod. 3,80 \$, Brazílie, Honkong apod. 4,20 \$, Austrálie, Japonsko apod. 4,50 \$).

Roční: (se slevou na poštovném) 18,— DM (letecky USA, Kanada, Izrael apod. 6,40 \$, Indie, Jamajka, Již. Afrika apod. 7,— \$, Brazílie, Honkong apod. 7,80 \$, Austrálie, Japonsko apod. 8,40 \$).

Konto tiskového fondu: Bayerische Vereinsbank München, 864 152.

Jsou všichni vaši známí a přátelé již odběrateli TEXTu?

interhelpo

V tomto měsíci se na německém knižním trhu objevila další publikace o Alexandru Dubčekovi. Jejím autorem je bývalý zástupce šéfredaktora Literárních Listů, Ludvík Veselý. Otskujeme ukázkou z první části knihy, věnovanou Interhelpu.

Přes všechny protimluvy v nej-různějších člancích a proklamacích se přece jen mnoha lidem zdálo, že Rusko je země zaslíbenou. Dělníci tu doufali najít dobře placenou práci, drobní zemědělci si zase slibovali, že po rozdělení statkářské půdy, bude mnoho úrodné země.

1. srpna 1924 bylo v Sovětském Rusku 17 zahraničních dělnických komun, v nichž pracovalo 2067 přistěhovalců ze Spojených států, Kanady, Holandska, Bulharska, Maďarska, Itálie, Německa, Finska, Rakouska a Turecka. Svýcarskou zemědělskou komunu organizoval Friz Platen, jeden z hlavních aktérů při přípravě Leninovy cesty zabezpečeným vagónem do Ruska v roce 1917.

Vystěhovalecká skupina, do které patřila i rodina Stefana Dubčka, si dala jméno Interhelpo. Samotný název je jedním z dokladů romantického idealismu slovenských vystěhovalců. Ve starém kulturním středisku Slováků, v Turčianském Sv. Martině se sdružilo několik dělníků a malých řemeslníků do kroužku mezinárodního umělého jazyka IDO. Byl tenkrát v kursu a mnozí si od něho slibovali i možnost většího sblížení mezi národy. I v Moskvě byli stoupenci tohoto jazyka a jejich časopis Revuo Internacionala docházelo do slovenského Martina. Jako všechny časopisy sovětského režimu, byl i tento plný nadšených slov o velkých perspektivách, které se rozevířely ruskému lidu a proletariátu celého světa říjnovou revolucí. Jeden z článků zval také emigranty do země. Měl název: Internacional' laboristal' helpo – Mezinárodní dělnická pomoc. Odtud vzali slovenští dělníci název svého „Všeobecného výrobního a spotřebního družstva Interhelpo“.

Stefan Dubček z Uhrovcé se stal jeho členem. Bylo to družstvo řemeslnické a průmyslové. Svým složením odpovídalo požadavkům vysloveným v Rezoluci o Proletářské pomoci Sovětskému Rusku, přijaté na IV. kongresu komunistické internacionály v Moskvě 5. prosince 1922: „...při přesídlení zahraničních dělníků do Ruska je třeba se omezit na jednotlivé odborníky, zvláště nevyhnutelné pro některá odvětví výroby. Avšak i v podobných individuálních případech je třeba vyžádat si předběžný souhlas a schválení ruských odborových organizací...“ Rezoluce odmítala masové přesídlování dělníků z jiných států do Ruska. Upozorňovala na tehdejší situaci v zemi, na nedostatky potravin, ale také na značnou nezaměstnanost. Interhelpo svým složením odpovídalo těmto požadavkům, a tak také získalo od „Stálé komise Rady práce a obrany pro zemědělské a průmyslové přistěhovalce v Moskvě“ povolení družstevní podnikat na území Semirečenské oblasti v Turkestánu, v kraji bohatém na nevyužitý zdroj všech surovin.

Budoucí sídliště Interhelpa mělo být nedaleko čínských hranic, na samém úpatí mohutných hor Tan Sanu. Družstevníci byli jednak informováni o přírodních krásách krajiny, jednak věděli, že právě tady budou jejich práci a jejich dovednost velice potřebovat a že zde budou mít pro rozvoj družstva zajištěny perspektivy.

303 lidí odešlo prvním transportem. Plni ideálů, snů, nadějí. Ale nikdo vlastně nevěděl, kam a do čeho jede. Před odjezdem se odehrávaly rodinné hádky a tragédie: rodiče nebo blízcí příbuzní přemlouvali členy družstva, aby zůstali doma, nebo aby raději jeli do země, kde už byly delší dobu početné slovenské kolonie a krajaňské organizace. Někteří neodolali a na poslední chvíli odjezd do Ruska odřekli.

Stefan Dubček ve skupině zůstal. Jeho bratr Michal ho tento-

krát nedoprovázel, třebaže v Interhelpu bylo i několik krejčích. Nechtělo se mu už do ciziny a ještě tak na nejisto. Založil s několika přáteli v Novém Městě nad Váhom „Prvé slovenské americké krejčířské družstvo“. Bylo jich asi dvacet a šli jednak uniformy, jednak malé série zimníků. Soukromé zakázky nepřijímali. Kdo už si takový tenkrát dal na malém slovenském městě šit oblek na míru?

Michalovo družstvo vydrželo první republiku i s její hospodářskou krizí, přečkalo se zdarem i období Slovenského státu a pracovalo s úspěchem i po druhé světové válce. Michal Dubček byl stříhačem a vedl účetnictví družstva. Pak přišel rok 1948, období všeobecného zestátnění, konec soukromého podnikání i skutečného družstevnictví. Ani „Prvé slovenské americké krajčířské družstvo“ se neudrželo a muselo kapitulovat. Michal Dubček se se zánikem svého družstevního podniku nevyrovnal. Zhroutil se a skončil sebevraždou. Rodina Dubčekových o tomto tragickém případu nera-

utomobil Ford (1,5 tuny), parní lokomobilu o síle 20 HP, naftový motor se 40 HP, soustruh na železo, kompletní zařízení strojní stolařské dílny, cihlářský lis, parní pračku, 12 elektromotorů, kovárnu atd.

Nakoupili z členských podílů: všichni členové museli složit 3.000 předválečných korun. To nebylo málo a pro mnohé z družstevníků to znamenalo obnos, jaký těžko dávali dohromady. Prodávali všechno co měli, půjčovali si od příbuzných a známých, někteří přemlouvali představenstvo družstva, aby jim podíl snížilo a že si zbytek odpracují až na místě.

Sovětské úřady zaručily družstvu pozemky, slíbily bezcelný dovoz strojů i zařízení, poskytl značné slevy na jízdném i třileté osvobození od daní, ale trvaly na tom, aby Interhelpo bylo ekonomicky silné už při výjezdu z Československa, aby mělo dost vlastních peněžních prostředků. Zprávu o ekonomickém zajištění družstva museli družstevníci ještě před odjezdem v Moskvě předložit a nechat schválit.

K členskému podílu přistoupilo ještě jízdné: i po slevě musel každý dospělý člen výpravy počítat s 2.000 korunami a děti mezi 2–10 rokem s 1.000 korunami. Bylo to mnoho, neboť účastníci patřili vesměs k chudým lidem.

Rodina Stefana Dubčka na tom byla relativně dobře. Měli ještě nějaké peníze, které dovezl otec z Ameriky a samozřejmě prodali dílnu v Uhrovcí. Celkem zaplatili na podíl a cestovním 9.000 ko-

vlastnosti potřebné pro členství v tomto výboru a byla do něj samozřejmě zvolena. Ji se mohla kterákoliv z žen svěřit se svou starostí. Pavlína poradila, jako by to byla starost její.

Transport projel Polskem, počkal si několik dnů za ruskou hranicí ve Voločinsku, než přeložili stroje na vagóny ruské široko-ko-lejné trati a pak projížděl konečně Ruskem.

Sotva přešli Volgu, začalo jaro. Ale i to skončilo, za Orenburgem projížděli stepi. Vlak se loudavě ploužil, nebylo se na co dívat, jen zřídka se za oknem objevila nějaká jurta. Když někde zastavili, mohli si opatřit kobílí mléko – kumys. Dospělým nechutnalo, děti je nesnášely. Cesta se zdála nekonečná a na transport padala bezbřehá únava, z níž se rodilo rozčarování a sklon k hádkám. Děti zlobily nebo plakaly. Nic je už nezajímalo, nebylo je čím zabavit. Ženy začaly organizátory celé akce posílat ke všem četům.

Nejhorší kus cesty však byl ještě před nimi: Hladová poušť. Po několik dnů byl kolem trati jenom písek, nesnesitelné vedro, všude plno drobného prachu, před kterým nebylo úkrytu.

Kde máte ten slibovaný ráj, ptaly se ženy svých mužů. Mluvili jste o horách, o sádech plných jablek a my nemáme ani trochu mléka pro děti!

Vagóny byly naplněny vztekem, hádkami, výčitkami, mnozí nevěřili, že poušť vůbec někdy skončí. Dočkali se: 24. dubna dojel vlak

tmy. Není divu, že tu řádila malárie, tyfus, dysenterie. A lidé umírali bez lékařské pomoci.

Negramotní obyvatelé – jen zcela výjimečně někdo uměl číst a psát – zvědavě okukovali neznámé cizince. Děti Interhelpovců, mezi nimi i dva kluci Dubčekovi, byli nadšení. Konečně se mohli volně pohybovat a nebyli už v jedoucích vagónech, konečně si mohli zblízka prohlédnout koně Kirgizů. Pro ně to všude kolem vonělo dobrodružstvím. Zato jejich rodiče byli zoufalí. Neměli se kde ubytovat: podle smlouvy tu měly stát provizorní lehké stavby na přechodnou dobu, než si družstevníci postaví vlastní domky. Ale co už tady platily smlouvy? V pohodlných ruských vagónech, tépluskách, nemohli také nadlouho zůstat. Ruský železniční park byl ve velice desolantním stavu a jen s největším vypětím zdolával nutné potřeby osobní i nákladní dopravy. Železniční správa proto tvrdě vyžadovala vyklizení osobních vagónů a vyložení nákladu.

Delegace Interhelpa jednala s místními úřady, které nejprve přišly s návrhem rozdělit jednotlivé rodiny po domech v Pišpeku a v okolních dědinách. Na ženy padla hrůza. Do těch chatrčí, které stejně co nejdvě spadnou, nás nedostanete. Za žádnou cenu! Copak jste se chlapi zbláznili? Nevidíte, že je to všechno prolezné nemoce- mý, že všude jsou hliněné podlahy, že ani domácí nemají dost místa? Pro vodu si budeme chodit do těch stok kolem ulic? Jestli to myslíte vážně, sebereme děti a jedeme domů.

Ale ani chlapi s tímto návrhem nemohli souhlasit a nepokoušeli se ženské přemlouvat. Interhelpo sem nepřijelo na návštěvu. Hodla- li přece postavit dílny a jak by svázeli z okolí členstvo do práce? Situace začínala být zoufalá. Pak si kdosi z domácích vzpomněl, že by snad členové Interhelpa mohli – aspoň přechodně – bydlet v bývalém zajateckém táboře a že by jim místní sovět dal tamější objekty na rok do užívání, pochopitelně za nájemné.

Na obhlídku tábora se vydala většina Interhelpovců, muži i ženy a samozřejmě i větší děti. Hodinu šla početná skupina českosloven- ských vystěhovalců šept, než dorazila k lesíku, u kterého byl dokonce i miniaturní rybníček. Vypádko to nadějně. Pak jim ale ukázali baráky. Dvě asi padesát metrů dlouhé budovy, pokud si vů- bec někdo troufal je budovami nazvat.

Postavili je v letech rusko-ja- ponské války 1905 japonští zajatci a bydleli v nich i zajatci rakous- ko-uherské v dobách první světové války. Po revoluci jich používala vojenská správa jako stáji pro ko- ně.

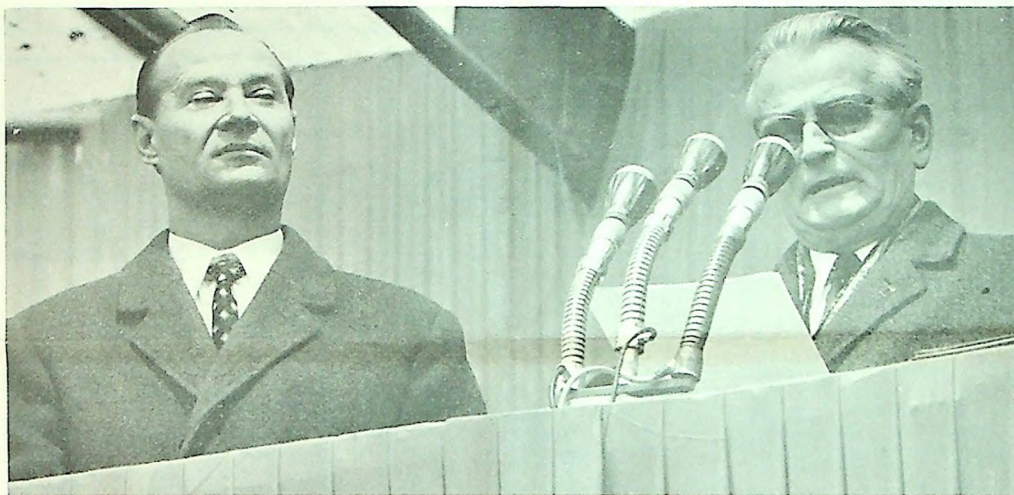
Interhelpovci věru nebyli z do- mova zvyklí na komfort. Bydleli většinou na vesnicích nebo v dělnických čtvrtích malých měst. Mnoho z nich neznalo, co je to koupelna, většinou vlastnili ve vlastní jenom suchý záchod, pro vodu chodili v létě i v zimě ke studnám... Ale to, co viděli tady, je přivádělo k zoufalství.

Polorozpadlé zdi z udusané hli- ny, střechy bez krovů. Slaměná krytina většinou shnilá a obrov- skými dírami přilétali a odlétali vrabci, stovky, tisíce vrabců. Na hliněné podlaže vysoká vrstva koňského hnoje. Místo dveří a oken jenom díry ve zdech.

Děti běhaly kolem baráků, ho- nily se, křičely, všechno pro ně bylo nové, překvapující. A hlavně si neuvědomovaly, že tady, právě tady by měl být jejich budoucí domov, že by tady měly bydlet. Ženské tiše plakaly, muži stáli neschopní slova a pohybu před tě- mto zaneřáděnými troskami.

Co ale zbývalo? Kam měli slo- žit hlavu? Musíme si s tím nějak poradit, musíme z toho udělat po- někud snesitelné lidské přibýtky. Když se brodili po pás vysokou stepní travou prorostlou bodlákem zpět k vagónům, mlčeli. Nechtělo se jim mluvit, neměli ani co říci.

Druhý den zrána začalo stěho- vání. Poprvé v historii projížděl stepi automobil a traktor. Zpráva o neznámém vozidle se velice rychle rozšířila po okolí a odevšad přijížděli na svých koních Kirgi- zové, aby si prohlédli vůz, jedou- cí bez potahu.

da mluví. Sebevražda rodinného příslušníka není právě téma nejlep- ší, a to tím spíše, byl-li k ní dohnán politickým režimem, kterému Stefan Dubček, jeho žena i jeho synové zasvětili svůj život.

Koncem března 1925 odejel z nádraží v Žilině zvláštní vlak Interhelpa do Sovětského Ruska: 117 členů družstva – členství ve straně bylo podmínkou – a 186 ro- dinných příslušníků. Češi, Slováci, Němci, Maďaři, zakarpatsí Ukra- jinci – tedy s výjimkou Poláků pří- slušníci všech národů, které tehdy žily v Československu. Ve vlaku bylo mnoho dětí; 80 jich bylo mladších než deset let a mezi ni- mi i Julius a Alexander Dubčekovi.

Když nastupovali do vagónů, přišlo. Na nádraží byla spousta příbuzných a přátel. Hrálá houba a byly projevy. Dostavil se i tehde- ší zplnomocněný zástupce Sově- tského Ruska v Praze, jedna z le- gendárních postav Říjnové revolu- ce, velitel útoku na Zimní palác, později jedna z obětí stalinického teroru, Antonov Ovsjenko. Byl revolucionářem a nenačel se ještě být planým propagandistou. Oce- ňoval pravdu, nebyl zvyklý lako- vat skutečnost naručovo. Odjíždě- jíc Interhelpovcům řekl:

„Jedete do země zničené světo- vou i občanskou válkou, kde oby- vatelstvo má většinou nízkou kul- turní úroveň. Budete muset vy- třpět mnohou nouzi a překonat mnohé nezdary.“

Zvláštní vlak se vydal na cestu dlouhou 7.000 kilometrů. Měl 10 osobních a 14 nákladních vagónů. Chtěli-li družstevníci vůbec ve- své novém domově začít pracovat, museli si všechno vzít s sebou: traktor značky Fordson, nákladní

run. Pro nezáměrného stolaře v té době celé jmění.

Cesta ze Žiliny do Pišpeku mě- la trvat měsíc. Dubčekovi byli – s výjimkou nejmladšího Alexan- dra na dlouhé cestování zvyklí, vždý i starší syn Julius už jel z Chicaga do Uhrovcé.

Většina ostatních ale měla pra- vou cestovní horečku. Jeli do ne- známa, nevěděli, co je čeká, nedo- kázali si to ani představit. Oba Dubčekovi sehráli na cestě roli uklidňovatelů, zvláště Pavlína, pozorná, vnitřně, s pravým vnitř- ním nenačným pocitem solida- rity. Měla hodné práce. Ženy ty čtyři týdny na kolejkách přiváděly k zoufalství. Byly většinou mladé, měly malé děti a sotva která z nich překročila hranice rodné ves- nice nebo městečka. Novosti je lá- kaly a zároveň i děsily.

Jestli se jejich mužové poznali aspoň zběžně už na přípravných schůzkách Interhelpa, ženy se setkali většinou ve vlaku. V nepo- hodných vagónech měly první pří- ležitost se navzájem ohodnotit, navázat přátelství, zkamarádít se. Samozřejmě, že se kromě sympa- tií rodily i antipatie. Aby se pře- konaly potíže jak na cestě, tak i po příjezdu na místo budoucí ko- lonie, nechali vedoucí vystěhoval- ců zvolit už ve vlaku „Přípravný výbor žen“. Výbor měl plno sta- rost: musel se zabývat obstará- váním mléka pro malé děti, uro- vňovat drobné rozmišky i zklidňo- vat větší hádky, lámal si hlavu, která z žen by chtěla a měla po příjezdu do Pišpeku pracovat v kuchyni, která na zahradě, či v drubežárně.

Pavlína Dubčeková, otevřená, primá, upřímná a obětavá, osvěd- čila už od prvního dne všechny

do konečné stanice. Nepřivítavá stepní dolina, ohraničená po stra- nách a v pozadí zasněženými štíty velehor Tanšanu. Chladný vítr honil po nádraží sněh promísený deštěm. Ale dalo se tomuhle vůbec říkat nádraží? Konec koleje a ko- lem pár dívoce postavených hli- něných, polorozpadlých baráků, ve kterých bydleli ruští csadníci, jediným osvětlením byly petrole- jové lampy. Mezi chatrčemi se po- tácely opilé postavy, které nově přichozím nevěnovaly žádnou po- zornost. Odkudsi zazníval řev ochraptělých hlasů doprovázený harmonikou. Na hromadě odpadků se dva muži tiše a úporně rvali.

Interhelpovci byli v Pišpeku. Městečko bylo o čtyři kilometry dál a jediným dopravním prostřed- kem byly kirgizské koně. Nezbylo, než se vypravit do města pěšky. Byla to spíše rozláhlá, nepřilíhla přiv- étavá dědina. Ze 750 domů bylo 728 z hlíny. Nevypadaly o mno- ho vábíveji než chatrče u nádra- ží. Stěny z udusané hlíny, střechy ze slámy. Ulice nedlážděné, plné hlubokých děr. V parném létě se jimi valily mraky špinavého pra- chu, na podzim a na jaře se pro- měňily v moře bláta a nekonečné kaluže.

Jediným reprezentantem „pru- myslu“ byl staříčků pivovar. Mou- ka se mlela pomocí kamenů ve vodních mlyněch. Ulice neosvětle- né, o kanalizaci v Pišpeku nikdy neslyšeli. Přes dva potoky upro- střed města nevedl ani jediný mýstek. Vodu na pití a na va- ření si lidé brali ze zavodňovacích kanálů po stranách ulic. Byly za- nešené, špinavé, blátivé. Kdo chtěl trochu čistší vodu, musel vstát dří- ve než ostatní, vlastně ještě za